

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Martina Tučková

**Londýn a Paříž: vliv tzv. „amerikanizace“ na západoevropské
metropole ve dvacátých letech 20. století**

London and Paris: The Influence of the so called “Americanization” on West
European Metropolises in the 1920s

Praha 2015

prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce prof. PhDr. Martinu Kováři, Ph.D. za ochotu, trpělivost a konzultace k práci. Velké díky patří také mé rodině za celoživotní podporu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

Podpis

Abstrakt

Tato bakalářská práce je věnována analýze sociokulturních změn, které zasáhly Francii a Velkou Británii během dvacátých let 20. století. Na příkladech dvou západoevropských metropolí – Londýna a Paříže – jsou analyzovány příčiny a projevy dynamičnosti období po první světové válce, jež bylo silně ovlivněno rolí Spojených států amerických. Poválečné působení Spojených států, respektive Američanů v Evropě přinášelo na jedné straně nadšení, současně ale vyvolávalo i obavy z tzv. amerikanizace. Francouzi a Britové se během *les Années folles*, resp. *Roaring Twenties* museli vyrovnávat s mnoha hospodářskými a politickými problémy; společnosti v obou zemích natrvalo změnily životní styl. Moderní způsob života přinesl mimo jiné spotřební kulturu, emancipaci žen a nové způsoby trávení volného času (včetně sportovních aktivit nebo v podobě návštěvy kin). Meziválečný hudební rytmus udával jazz a jednou z významných osobností populární i klasické hudby se stal americký skladatel George Gershwin.

Klíčová slova: Londýn, Paříž, Roaring Twenties, Les Années Folles, Jazz, George Gershwin, 20. léta 20. století

Abstract (English)

The aim of the thesis is to analyze socio-cultural changes which affected France and Great Britain during 1920s. By examples of two West European Metropolises – London and Paris – are studied causes and effects of dynamic character of the time after the World War I, which was influenced by the role of the United States of America. The post-war influence of the USA, more precisely Americans, in Europe caused enthusiasm, as well as fear of the so-called Americanization. The French and the British, during “les Années folles” or “Roaring Twenties” had to deal with economic and political problems; societies in both countries changed the lifestyle permanently. Besides other things, modern way of life brought about the consumer culture, the emancipation of women and new way of spending of leisure time (including sport activities and visiting cinemas). Jazz set musical rhythm of the interwar period and George Gershwin became one of the important personalities of popular and classical music.

Klíčová slova anglicky: London, Paris, Roaring Twenties, Les Années Folles, Jazz, George Gershwin, the 1920s

Obsah

Seznam zkratek

Úvod.....	8
1. Amerikanizace.....	12
1.1 O jaké Americe se vlastně mluví?.....	12
1.2 Koncept amerikanizace	13
1.3 Spojené státy americké na přelomu 19. a 20. století	14
1.3.1 Na cestě k ekonomické a kulturní expanzi.....	14
1.3.2 První světová válka	17
1.4 Zlatá dvacátá léta?.....	18
1.4.1 Spojené státy americké ve dvacátých letech	18
1.4.2 Amerikanizace Evropy ve dvacátých letech	21
2. Paříž	24
2.1. Poválečná Francie	24
2.2. Společnost a životní styl <i>les Années folles</i>	26
2.3. Amerikanizace Francie po první světové válce	29
2.3.1. Milovat je nebo nenávidět?	29
2.3.2. Jazzová Paříž a pařížský jazz	31
2.3.3. Francouzský film a Hollywood	31
2.3.4. Ekonomika a racionalizace francouzské výroby	32
2.3.5. Rok 1927 – letecké nadšení versus soudní zklamání	33
3. Londýn	36
3.1. Velká Británie po první světové válce	36
3.2. Společnost a životní styl <i>Roaring Twenties</i>	37
3.3. Amerikanizace Británie dvacátých let	41
3.3.1. Britský film a Hollywood.....	41
3.3.2. Divadlo	42
3.3.3. Ekonomika.....	42

4. George Gershwin	44
4.1. Jazzový věk	44
4.2. George Gershwin	45
4.3. Gershwin v Evropě.....	46
4.4. Jazzový skladatel?	47
Závěr	49
Seznam použité literatury	52

Seznam zkratek

AMPAS – *Academy of Motion Picture Arts and Sciences* – Akademie filmového umění a věd

ARA – *American Relief Administration*

BBC – *British Broadcasting Company*

PCF – *Parti communiste français* – Komunistická strana Francie

SFIO – *Section Française de l'Internationale Ouvrière* – Francouzská sekce dělnické internacionály

USA – *United States of America* – Spojené státy americké

YMCA – *Young Men's Christian Association* – Křesťanské sdružení mladých lidí

Úvod

Vzpomínky na krásy minulosti si uchovává každý z nás. Rozpomenutí na to jak jsme žili, jak vypadalo naše okolí, čím jsme v životě prošli. V myslích se obracíme i ke „starým zlatým časům“, které jsme osobně nezažili a které si představujeme každý v jiné době a jinak. Přesto bychom chtěli právě do těch dob, kdyby to bylo možné, zavítat. Pojmenování „zlatá léta“ ovšem neodmyslitelně patří k jednomu konkrétnímu desetiletí – ke dvacátým létům 20. století. Proč tento název získala právě dvacátá léta? Z jakého důvodu si umělci a spisovatelé i po první světové válce vybírali jako své bydliště Paříž a Londýn? Jejich díla zprostředkovávala a stále připomínají ostatním pohled na období, v němž žili. Při čtení románů a básní nebo pohledu na obrazy z této doby si ovšem ne vždy uvědomujeme též kouzlo vlastní imaginace.

Představujeme si tak Paříž bláznivých let, kde všude zní jazz a tančí se charleston. V kavárnách Montparnassu se tvoří surrealistická díla a filmoví nadšenci čekají v blízkém kině na uvedení nových filmů. Po ulicích proudí američtí turisté a v salonech se hledá „ztracená generace“ nejen amerických spisovatelů. Titulky sportovních rubrik hlásí úspěchy na právě probíhající olympiádě, z rozhlasu zaznívá další z vítězství „čtyř mušketýrů“. Do toho všeho zní troubení pařížských taxíků. Ale ani po setmění město nespí a svítící Eiffelova věž je toho důkazem.

Láká nás kosmopolitní Londýn, kde sídlí stále oblíbená královská rodina vládnoucí rozsáhlému impériu. Ulice centra, podél nichž se tyčí reklamy na nejnovější zboží, se zaplňují automobily. Na předměstí je proto snazší dopravit se rozrůstajícím metrem. Ženy vyhlíží den, kdy si Mercedes Gleitzová konečně splní svůj sen a přeplave Lamanšský průliv. Rok od roku roste počet fotbalových nadšenců, až při finále stadion ve Wembley nezvládá množství přihlížejících. Odbíjení Big Benu určuje rytmus procházce Londýnem stejně jako Clarisse Dallowayová. V noci ovšem bavící se mládež čas dokáže urychlit.

Takové představy, které označení „zlatá dvacátá léta“ mohou vyvolávat, ovšem nejsou celistvé. Během dvacátých let 20. století – ve srovnání s předválečným obdobím – probíhaly významné sociokulturní změny, jejichž projevy nebyly vždy pozitivní.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat na příkladu dvou západoevropských metropolí příčiny a projevy dynamičnosti období, která zasáhla politiku, ekonomiku i společnost Francie a Velké Británie. Po první světové válce byl patrný silný vliv Spojených států amerických na dění ve světě; stále častěji se objevoval pojem „amerikanizace“, a proto

nelze vynechat ani analýzu jejich vnitřního vývoje a proměny společnosti. Světové kulturní dění této dekády ovlivnily zejména americké filmy a americká hudba – jazz. „Případ George Gershwin“ nabízí jedno z vysvětlení úspěšnosti americké kultury.

Města Londýn a Paříž jsem vybrala záměrně s ohledem na jejich postavení světových kulturních center. V textu jsou často zmiňovány pojmy „britská společnost“ či „francouzská společnost“ namísto konkrétních označení „Londýňané“ a „Pařížané“, s nimiž jsou v tomto případě zaměnitelné. Londýn a Paříž jsou v kontextu práce brány jako vzorek městské populace, která měla největší možnost se s amerikanizací ve dvacátých letech setkat.

V první kapitole chci vysvětlit vnímání amerického kontinentu a pojmu amerikanizace a najít pro něj vhodnou definici. Dále se budu věnovat vývoji Spojených států amerických na přelomu 19. a 20. století a během dvacátých let. Tato moje „mikroanalýza“ zahrne vysvětlení ekonomických, politických a kulturních předpokladů k vývozu amerických hodnot a zvláště vysvětlí vstup Spojených států do první světové války, která zprostředkovala rychlejší konfrontaci americké a evropské kultury. V samostatné podkapitole „Zlatá dvacátá léta?“ se zaměřím především na analýzu změn v americké společnosti po první světové válce, na hlavní „pilíře“ americké kultury (jazz, filmový průmysl) a na závěr nastíním amerikanizaci Evropy ve dvacátých letech.

V kapitole o Paříži pojednám o poválečné situaci ve Francii a o tom, jaké důvody vedly francouzské politiky k důležitým (nejen zahraničněpolitickým) rozhodnutím. Vzhledem k tomu, že francouzská společnost zažívala dobu míru i neklidu, neopomenu v kapitole analýzu životního stylu *les Années folles* – chuti do života, nové role žen, nadšení pro sport, kulturu a hlavně film. Francouzi si také stále více všímali rostoucího vlivu Spojených států a byli často v rozpacích, zda je „milovat nebo nenávidět“.

Třetí kapitola je věnována Londýnu a Velké Británii během *Roaring Twenties*. V této části se zaměřím na fenomény doby, jimiž byly *flappers*, *Bright Young Things* či *Bloomsbury Group*. Stranou neponechám ani vztah Británie ke Spojeným státům, přejímání metod v potravinářském a automobilovém průmyslu nebo naopak obavy z amerikanizace společnosti prostřednictvím filmů, hudby a divadla.

Cílem čtvrté a poslední kapitoly o Georgi Gershwinovi není postihnout celý jeho život a tvorbu, ale zachytit osobnost vystihující svou dobu a americkou kulturu, osobu, jež zasáhla do tzv. vážné hudby, populární i muzikálové. Gershwinův příběh proto rozeberu z perspektivy

jeho označení „jazzový skladatel“; tedy toho, co se ve dvacátých letech rozumělo pod pojmem „jazz“, a také to, jaký ohlas našel především v tzv. vážné hudbě, považované za jednu z dominant evropské kultury. Vzhledem k tomu, že Gershwin několikrát navštívil obě zkoumaná města – Londýn i Paříž, neopomenu ani analýzu jeho pobytu prostřednictvím několika reakcí, a to z korespondence samotného Gershwina nebo novinových článků.

Dostupným pramenem a vhodným k posouzení soudobých nálad vůči Spojeným státům americkým jsou novinové články, ve francouzském prostředí jsem využila internetového archivu *Gallica*,¹ který poskytuje pohled žurnalistů napříč politickým spektrem. Nadšení Francouzů pro filmy a filmové hvězdy v meziválečných letech lze čerpat z týdeníku *Cinémagazine: Hebdomadaire illustré*.² K osobnosti George Gershwina je zajímavým pramenem výběr dopisů týkajících se jeho života,³ případně odkazy ve francouzských novinách.

V práci se opírám především o zahraniční odbornou literaturu, zejména anglické a francouzské provenience. V historiografii je věnován velký prostor zvláště amerikanizaci Evropy až po druhé světové válce, a proto mi v kapitole týkající se kulturní a ekonomické expanze Spojených států od konce 19. století byla velkým přínosem kniha Emily S. Rosenbergové *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*.⁴ Autorka ve své práci analyzovala vzestup Spojených států a zachytila hlavní aktéry podílející se na ekonomické a kulturní expanzi nejprve v rámci západní polokoule a posléze i mimo ni. Pro samotnou amerikanizaci Evropy ve dvacátých letech jsem mimo jiné využila tituly Franka Costiglioly *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*,⁵ respektive Victorie De Graziové *Irresistible empire: America's advance through twentieth-century Europe*.⁶ O konceptu amerikanizace a s ním spojenými tématy (především po druhé světové válce) vyšla v řadě ohledů přínosná publikace kolektivu autorů *Issues in Americanization and culture*.⁷

---

¹ *Gallica: Bibliothèque numérique* [online]. Dostupné z: <http://gallica.bnf.fr/>

² *Cinémagazine: Hebdomadaire illustré* [online]. Dostupné z: http://www.cinereources.net/recherche_t.php.

³ WYATT, Robert a John Andrew JOHNSON. *The George Gershwin reader* [online]. New York: Oxford University Press, 2004, xiv, 354 s. ISBN 9780198029854 [2015-06-28]. Dostupné z: ProQuest ebrary.

⁴ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*. New York: Hill and Wang, 1982, xi, 258 s. ISBN 0809001462.

⁵ COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*. Ithaca: Cornell University Press, 1984, 381 p. ISBN 0801416795.

⁶ DE GRAZIA, Victoria. *Irresistible empire: America's advance through twentieth-century Europe*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press, c2005, 586 s. ISBN 0674016726.

⁷ CAMPBELL, Neil, DAVIES, Jude a George MCKAY, eds. *Issues in Americanisation and culture*. Edinburgh: Edinburgh University Press, c2004, x, 316 s. ISBN 0-7486-1943-7.

Ve druhé kapitole v oblasti kulturních a společenských projevů Francie jsem využívala titulu od Pascala Goetschela a Emmanuelle Loyerové *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*.⁸ Pro amerikanizaci Paříže v meziválečném období se pro mě nicméně stala stěžejní kniha *Becoming Americans in Paris: transatlantic politics and culture between the world wars*⁹ od Brooke Lindy Blowerové. Autorka se v práci věnovala zásadním událostem v meziválečné Paříži, které byly ovlivněny přítomností Američanů.

Dvacátá léta ve Velké Británii zpracoval například John Montgomery¹⁰, jenž si všímal klíčových politických i hospodářských událostí, přičemž nevynechal ani kapitoly o společnosti: zábavu, sport, královskou rodinu, ad. Samotnému Londýnu ve dvacátých letech se podrobně věnuje Catherine Rossová¹¹. Svou práci systematicky rozčlenila na fenomény, které Londýn ovlivňovaly během dvacátých let: válka, USA, Rusko, Británie a život v samotném městě.

Literaturu v českém jazyce tvoří přehledy dějin jednotlivých států od autorů Jürgena Heidekingeho a Thomase Maucha¹², Georgese Dubyho¹³ a Marca Ferra¹⁴, Kennetha Morgana a kolektiv¹⁵; a životopis George Gershwinu od Jürgena Schebery¹⁶.

---

⁸ GOETSCHEL Pascale a Emmanuelle LOYER. *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*. 2. ed. Paris: Colin, 2002. ISBN 2200262922.

⁹ BLOWER, Brooke Lindy. *Becoming Americans in Paris: transatlantic politics and culture between the world wars*. 1st pub. New York: Oxford University Press, 2011, x, 354 s. ISBN 9780199927586.

¹⁰ MONTGOMERY, John. *The twenties*. Revised ed. London: Allen & Unwin, 1970, 335 s. ISBN 0049000209.

¹¹ ROSS, Catherine. *Twenties London: a city in the jazz age*. London: Museum of London, 2003, 160 s. ISBN 0-85667-568-7.

¹² HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 464 s. ISBN 978-80-247-2894-0.

¹³ DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Vyd. 1. Překlad Vladimír Cinke. Praha: Karolinum, 2003, 953 s. ISBN 8071845140.

¹⁴ FERRO, Marc. *Dějiny Francie*. Vyd. 1. Překlad Jitka Matějů, Doubravka Olšáková. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 692 s. Dějiny států. ISBN 8071068888.

¹⁵ MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, 639 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-347-9.

¹⁶ SCHEBERA, Jürgen. *George Gershwin: životopis ve fotografiích, textech a dokumentech*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2000, 199 s. ISBN 8086022757.

1. Amerikanizace

1.1 O jaké Americe se vlastně mluví?

Počátek vztahů mezi Evropou a Amerikou se datuje do doby stabilizace evropských mocností na amerických kontinentech a do doby jejich osidlování evropskými kolonisty. Co se však myslí v evropském diskursu právě onou „Amerikou“? Marcus Gräser ve své studii *Model America* nastiňuje geografický posun tohoto pojmu. Zatímco do 18. století se Amerikou myslela převážně Jižní Amerika a Karibské ostrovy, z nichž plynulo do Evropy bohatství, s tzv. přechodným obdobím (1750-1850)¹⁷ se tento pohled mění a Amerika se stává synonymem pro Spojené státy americké, Jižní Amerika pak přijímá označení „Latinská Amerika“.¹⁸ Hlavním důvodem této změny bylo vyhlášení nezávislosti britských kolonií a ekonomická stabilizace, čímž se proměnilo i nahlížení na vzájemné vztahy.¹⁹

Pro Spojené státy dlouho zůstala Evropa hlavním partnerem a zdrojem (zejména co se kulturních tradic týká); v Evropě pro změnu přetrvala myšlenka Ameriky jako země nových (neomezených) možností. Současně se jednalo o vztah založený na vzájemném vymezování se, podceňování a přeceňování. Jaké bylo překvapení mnohých cestovatelů, když se – plni ideálů, respektive předsudků o „Novém světě“ či naopak o „Starém světě“ – setkali s realitou a ne vše odpovídalo jimi představovanému obrazu.²⁰

Evropané si na jedné straně představovali závislost Ameriky na jejich (evropském) vývoji, poukazovali na to, že osídlení vycházelo ze stejného civilizačního okruhu, na druhé straně je v jistém smyslu „lákaly“ demokracie a inovativnost USA. Američané, přes ekonomickou perifernost své země do poloviny 19. století, vytvářeli (prakticky od počátku kolonizace, poté se to potvrdilo v boji za nezávislost) vlastní obraz unikátního vývoje „vyvoleného národa“, jenž se rozvinul v přesvědčení o morálním právu na „vývoz hodnot“,

---

¹⁷ GRÄSER, Marcus. *Model America*. *European History Online* (EGO) [online]. Institute of European History (IEG), Mainz 2011-02-08 [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: <http://www.ieg-ego.eu/graeserm-2010-en>. 3. Autor používá termín „transition period“ či v německém originále „Sattelzeit“.

¹⁸ Higonnet (2005, s. 289-290) vysvětluje – v souvislosti s představami „Amerik“ o Paříži (resp. Francii) – jihoamerickou náklonnost k Francii od poloviny 19. století na základě odpoutání se od evropských metropolí, ale zároveň hledání blízkosti v též latinské, církevní (katolické) a republikánské tradici evropské země. Francouzským označením „Latinská Amerika“ pro Jižní Ameriku země sledovala také vlastní politické zájmy (Gräser 2011, 3).

¹⁹ GRÄSER, *Model America*, 3.

²⁰ Např. Alexis de Tocqueville, obdivovatel demokracie v USA, které Francie nedosáhla, se během své cesty po USA ve 30. letech 19. století setkal s otroctvím, novou „aristokracií“ (advokáti) atp., Henry James, americký spisovatel, si zase v druhé polovině 70. let 19. století v republikánské Paříži všimnul mnoha aristokratických přežitků (Higonnet 2005, s. 295).

jako jsou demokracie, svoboda a lidská práva. Tato idea Ameriky je patrná od konce 19. století a ztělesňuje ji pojetí světové politiky a idealismus Woodrowa Wilsona.²¹

1.2 Koncept amerikanizace

Koncept amerikanizace lze rozdělit podle dvou základních významů. V prvním případě se termín používá v americkém diskursu pro asimilaci přistěhovalců do většinové kultury USA. Druhý význam znamená společenské, ekonomické či politické ovlivňování neamerického prostředí kulturou Spojených států.²² Konkrétněji jde amerikanizaci jiných společností nastíněnou v druhém případě (a která je předmětem této práce) definovat jako „*selektivní a adaptovaný přenos hodnot, chování, institucí, technologií, organizačních schémat, symbolů a norem z USA do ekonomického života jiných států. Všechny kulturní transfery, z nichž amerikanizace je jedním z příkladů, probíhají pozvolna, selektivně, nikdy nepostihnou veškeré aspekty života – v tomto případě nikdy všechna hospodářská odvětví ve stejné míře a ve stejnou dobu* [platí nejen pro ekonomické, ale i společenské a politické oblasti, pozn. autorky] – *a mohou být částečně vratné.*“²³ Právě možnost výběru, úprav, ale i odmítnutí částí modelu vedou k jejich mísení dle specifického prostředí příjemců.²⁴

Podobně – tedy jako jednosměrný proces, ale nikoli jednoznačně přijímaný jednotlivými národy – vymezuje amerikanizaci Susanne Hilgerová²⁵ či George Ritzer s Michaellem Ryanem,²⁶ kteří ještě doplňují poznatek, že je amerikanizace doprovázena dalšími procesy (jako „Britishisation“, případně evropeizace). Tyto procesy se snaží s amerikanizací soutěžit nebo na ni určitým způsobem reagují, nicméně amerikanizaci obvykle konkurovat nemohou.²⁷

---

²¹ GRÄSER, *Model America*, 1-5.

²² GRÄSER, *Model America*, 32. Srov. THOMMESEN, Kjartan. *From Excitement to Burnout in 80 Years: The Americanization of Europe (1919-1999)*. Oslo: The University of Oslo. The Department of British and American Studies. North American Studies (ILOS), 2008. 89 s. Supervisor of Master thesis Mark Luccarelli. Dostupné z: <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26255/1/FromExcitementtoBurnoutinx80xYears.pdf>, s. 5.

²³ SCHRÖTER, Harm G. Economic Culture and its Transfer: Americanization and European Enterprise. *Revue économique* [online]. Jan. 2007, vol. 58, s. 215-229. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: <http://www.cairn.info/revue-economique-2007-1-page-215.htm>. ISSN 0035-2764. s. 217-218. Vlastní překlad.

²⁴ RITZER, G. – RYAN, M. Americanisation, McDonaldisation and Globalisation. In *Issues in Americanisation and Culture*. Edinburgh: Edinburgh University Press, c2004. Chapter 1, s. 41-60.

²⁵ HILGER, Susanne. The Americanisation of the European Economy after 1880. *European History Online (EGO)* [online]. Leibniz Institute of European History (IEG), Mainz 2012-05-14 [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: <http://www.ieg-ego.eu/hilgers-2012-en>. 1.

²⁶ RITZER, G. – RYAN, M. Americanisation, McDonaldisation and Globalisation. In *Issues in Americanisation and Culture*. s. 47.

²⁷ Tamtéž, s. 47.

Řada autorů²⁸ sleduje amerikanizaci v několika vlnách, z čehož nejčastější členění je: po první světové válce (respektive dvacátá léta), po druhé světové válce (respektive padesátá a šedesátá léta) a od druhé poloviny osmdesátých let do současnosti.²⁹ Do počátku 20. století, nejhluběji však i do devadesátých let 19. století, spadá první sociální a ekonomické působení Spojených států na Evropu a svět vůbec. Se třetí fází zase většinou vyvstává otázka fenoménu globalizace: do jaké míry globalizace navazuje na amerikanizaci jako nový fenomén, zda je amerikanizace součástí fenoménu globalizace, jak se profilují jejich vzájemné vztahy, apod.³⁰

1.3 Spojené státy americké na přelomu 19. a 20. století

1.3.1 Na cestě k ekonomické a kulturní expanzi

Devadesátá léta 19. století znamenala obrat v zahraniční politice Spojených států vzhledem k rozšíření zájmů mimo tradiční teritorium. V předchozích desetiletích země zaznamenala hospodářský růst, který přesvědčoval mnohé obyvatele o jejím unikátním vývoji. Přelomové vynálezy, inovace a novinky v technologii výroby ohromovaly na světových výstavách všechny návštěvníky – elektřina osvětlovala haly a poháněla nové Edisonovy vynálezy, americké vozy byly lehčí a levnější a práci usnadňovala zařízení od pásového dopravníku, přes výtahy až po myčky nádobí, žehličky, zavlažovače a šicí stroje.³¹

S nárůstem poptávky před první světovou válkou rostl i americký export. Kromě samotných produktů byly klíčovými faktory hospodářství masová produkce, efektivní organizace práce („fordismus“ H. Forda či „taylorismus“ dle F. W. Taylora) a způsob jejich prodeje. Dostupnost výrobků masám vycházela z podstaty demokracie a z představ o rovnosti. Dosažení masové produkce předpokládalo mít technologie, které dokážou dle připravených standardů vyrobit daný produkt; přelomem v takové výrobě byl počátek využívání vyměnitelných součástek, jež předpokládaly totožnost všech vyrobených produktů a tedy dostupnost a jednoduchost jejich opravy.³² Samotný prodej byl ovlivněn inovacemi v obchodní politice. Američtí obchodníci využívali výzkumů trhu, dárků, vzorků zdarma, instalací zařízení, reklamy. Prodej podporovali také vznikem obchodních řetězců, zásilkovým

²⁸ GRÄSER, *Model America*, 2011.; HILGER, Susanne. *The Americanisation of the European Economy after 1880*, 2012.; SCHRÖTER, Harm G. *Economic Culture and its Transfer: Americanization and European Enterprise*, 2007.

²⁹ Thommesen (2008) ve své magisterské práci zmiňuje taktéž tři období, ovšem ohraničuje je lety: 1919-1939, 1940-1989 a 1989-1999. Přesný přechod jednotlivých období je zde ovšem způsoben tím, že autor sleduje fenomén kontinuálně během 80 let včetně period s menším nebo téměř žádným vlivem amerikanizace.

³⁰ Podrobněji např. CAMPBELL, Neil, DAVIES, Jude a George MCKAY, eds. *Issues in Americanisation and Culture*. Edinburgh: Edinburgh University Press, c2004. Introduction, s. 1-40, Chapter 1, s. 41-60.

³¹ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 3-7, s. 15-23.

³² Tamtéž, s. 19-20.

prodejem kvůli překonání velkých vzdáleností³³ nebo možností splátkového prodeje jako v případě šicích strojů Singer.³⁴ Nezaostávalo ani americké zemědělství, jež se stalo jedním z hlavních vývozců pšenice a – tradičně – bavlny.³⁵

Ve spojení s fúzí společností (probíhajícími ve druhé polovině 19. století)³⁶ bylo v devadesátých letech stále častější formou expanze na zahraniční trhy či přímého dosažení surovin prostřednictvím „přímých investic“, jelikož to umožňovala velikost společností. Mezi evropskými zeměmi byla nejvýznamnějším cílem těchto investic Velká Británie.³⁷ Obecně ovšem Evropu před první světovou válkou americký export neohrožoval, a to i s ohledem na prioritní zájmy USA v jejich okolí, až na případy, jako byl švýcarský hodinářský průmysl (případně výroba kol, bot atd.); jinak evropské země trh nenutil přijímat americké modely výroby.³⁸ Alespoň prozatím.

Ani sílí ekonomika nicméně nezabránila Spojeným státům v tom, aby se vyhnuly hospodářským krizím devadesátých let (zvláště té z roku 1893), na jejichž základě vznikla teorie o „nadprodukci“, jejímž jediným řešením měla být i z rozhodnutí federální vlády větší podpora exportu.³⁹

Také „zjevný úděl“ z myslí Američanů nevymizel. Naopak. Civilizační mise „nadřazené anglosaské rasy“ (v diskursu stále přítomné a podpořené teoriemi Ch. Darwina) a protestantismu jako „základních kamenů“ republikanismu a modernizace utvrzovaly přesvědčení o „americké výjimečnosti“.⁴⁰ Právě v devadesátých letech se vzedmula také vlna americké misijní činnosti, která prostřednictvím organizací (například YMCA a její dobrovolníci) šířila nejen křesťanství, ale i myšlenku přenosu amerického modelu do celého světa. Navíc v roce 1893 vystoupil Frederick Jackson Turner se svou „teorií hranice“ a ta se vzápětí významově přenesla na otázku, zda by Spojené státy měly pokračovat v expanzi, která by byla předpokladem dalšího ekonomického růstu a sociální stability.⁴¹

---

³³ HILGER, Susanne. *The Americanisation of the European Economy after 1880*, 5.

³⁴ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 20-21.

³⁵ Tamtéž, s. 16-19.

³⁶ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 176-178.

³⁷ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 23-26.

³⁸ SCHRÖTER, Harm G. *Economic Culture and its Transfer: Americanization and European Enterprise*, s. 218-219.

³⁹ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 194-195.

⁴⁰ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 198.; ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 41-42.

⁴¹ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 14.

Opominout nelze ani vliv principů liberalismu 19. století na společnost USA s minimálními zásahy státu do ekonomiky. Dále je nutné připomenout americkou tradici svobody a podpory soukromého podnikání, s ním spojeného volného trhu, zajištění volného přenosu informací a kultury a v neposlední řadě výhradní postavení individualismu v americké kultuře obecně.⁴²

Všechny tyto okolnosti směřovaly k tomu, že jednotlivé administrativy musely reagovat na vnitřní podněty společnosti; současně bylo prezidentům umožněno aktivněji vystupovat v zahraniční politice. Do Bílého domu se po dlouhém období dostali silní prezidenti počínaje Williamem McKinleym, jehož následovali Theodor Roosevelt, William Howard Taft a Woodrow Wilson. Již na počátku devadesátých let se na základě geostrategického konceptu kapitána Alfreda T. Mahana začalo budovat moderní námořnictvo; profesionalizovala se též diplomatická služba. To usnadňovalo McKinleyově administrativě v roce 1898 přistoupit k rozhodnutí jít do války se Španělskem, poté co vyhodnotila krizi na Kubě jako ohrožení amerických zájmů. Rychlý průběh války a zisk španělských území znamenaly na jednu stranu otevření nových trhů, ale na druhou stranu nastala situace vyvolala diskuzi řešící status území.⁴³ S ohledem na tradičně protikoloniální hlasy ozývající se napříč veřejností a také proto, že americký vliv nabýval různých podob i na jiných územích, byly vzájemné vztahy formulovány spíše „*jako celosvětový systém rozdílných právních titulů a odstupňovaných možností vlivu (...)*“.⁴⁴

Ačkoli každý ze jmenovaných prezidentů využíval rozličných nástrojů – Rooseveltova politika „velkého klacku“ v součinnosti s jeho pragmatickou diplomacií, Taftova „dolarová diplomacie“ investic a ekonomického vedení následně zaručující politické vztahy a Wilsonova podpora řešení konfliktů mírovou cestou – všechny tyto politiky byly vedeny stejným přesvědčením o civilizačním poslání Spojených států. Již před první světovou válkou si USA zajistily vedoucí pozici na západní polokouli připoutáním příslušných ekonomik k americkému trhu. V ostatních částech světa se Američané snažili zavést „politiku otevřených dveří“ formulovanou státním tajemníkem Johnem Hayem, aby i američtí obchodníci měli možnost zapojit se do tamějších obchodů.⁴⁵ Spolupráce mezi podnikateli, bankéři a jednotlivými administrativami se od roku 1890 stále více prohlubovala. Ve snaze

---

⁴² Tamtéž, s. 7-13. Emily S. Rosenbergová ve své práci používá jako souhrnné označení takovýchto faktorů „the ideology of liberal-developmentalism“.

⁴³ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 193-202.; ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 43-48.

⁴⁴ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 206.

⁴⁵ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 202-206.; ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 48-59.

pomoci obchodníkům vyvážet a investovat na zahraniční trhy byla přijata například nová celní politika a bylo vynakládáno úsilí na rozšíření přijetí zlatého standardu ostatními státy.⁴⁶

1.3.2 První světová válka

Když v roce 1914 začala v Evropě první světová válka, prezident Wilson, úřadující od roku 1912, zvolil pro Spojené státy neutralitu s ohledem na národní zájmy i na blížící se volební klání v roce 1916. Neutralita ovšem neznamenal nečinnost. Soukromí američtí bankéři poskytovali půjčky jak Velké Británii a Francii, tak – ovšem v mnohem menší míře – Německu. Mezinárodní situace postupně vybízela USA k zapojení se do války: v roce 1916 Francie s Velkou Británií vystoupily s poválečnými záměry chránit svá hospodářství (včetně kolonií), následující rok Německo obnovilo neomezenou ponorkovou válku. Stěžejní obrat v mírově naladěné americké společnosti nastal po zveřejnění tzv. Zimmermannova telegramu; po následném potopení amerických lodí německými ponorkami již nic nebránilo v tom, aby Spojené státy vyhlásily Německu válku.⁴⁷

„Nastartované“ hospodářství v období neutrality sice bylo uspokojivé, ale pouze přímým zapojením do války mohly Spojené státy ovlivňovat následná mírová jednání ve prospěch svých zájmů (zejména za otevřené trhy a volný světový obchod). Navíc britské a francouzské půjčky se vůči USA vyšplhaly do výše 2,3 miliardy dolarů a vojenská pomoc měla umožnit jejich poválečné splacení.⁴⁸ Wilson argumentoval ve prospěch vstupu do války také morálním oprávněním Spojených států bojovat za mír a demokracii. Své představy, mimo jiné o „otevřené“ diplomacii, svobodě moří, neomezeném světovém obchodě, založení Společnosti národů,⁴⁹ shrnul do tzv. „Čtrnácti bodů“ přednesených v Kongresu v lednu 1918. Wilsonovy body utužovaly americký národ v záslužnosti boje, o to větší byly rozpaky nad výslednou podobou Versailleské mírové smlouvy z 28. června 1919. V souvislosti s krátkodobou hospodářskou recesí, strachem z bolševismu, ze zavlečení USA do každé války dle ustavení „kolektivní bezpečnosti“ v rámci Společnosti národů a také vzhledem k jeho složení Senát smlouvu odmítl ratifikovat.⁵⁰

Vstupem do války se rozšířila role federální vlády. Válečná ekonomika vyžadovala koordinaci mezi administrativou, odbory a jednotlivými hospodářskými odvětvími, která byla

---

⁴⁶ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 51-56.

⁴⁷ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 218-222.

⁴⁸ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 67.

⁴⁹ Jedny z atributů pro usnadnění šíření amerického vlivu, který znamenal modernizaci a rozvoj ostatních ekonomik, zavedení liberálních demokracií a v důsledku toho i světový mír.

⁵⁰ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 222-228.

realizována prostřednictvím různých komisí (Komise válečného obchodu, Komise válečného průmyslu, Železniční administrativa, Potravinová administrativa ad.). Vláda se také aktivněji zapojovala do činností veřejnosti, například do humanitární pomoci válkou zasažené Francii a Belgií pod vedením Herberta Hoovera;⁵¹ americký Červený kříž zakládal pro změnu nemocnice a střední odborné školy v Albánii. Jejich prostřednictvím administrativa sledovala příležitost jak šířit americký model vývoje a modernizace společnosti i po válce.⁵²

Šíření válečných cílů USA a amerického životního stylu měl na starosti nově vzniklý Výbor pro veřejné informace (*Committee on Public Information*). Novinář George Creel, stojící v jeho čele, využíval kromě tradičních letáků podporujících americký vstup do války také filmový průmysl. Ve spolupráci s producenty prosadil, že vysílání filmů v zahraničí musí být doprovázeno „výchovným dokumentem“ vytvořeným výborem. Přestože po válce výbor ukončil činnost, zasadil se o všeobecné rozšíření představ o americkém životním stylu a zábavě.⁵³

S koncem války a oslabením Evropy se Spojené státy staly hospodářsky nejsilnější zemí, přesto se neměly k tomu, aby „v rámci [nastalého] mezinárodního systému, (...), převzaly odpovědnost světové politiky odpovídající jejich zisku moci“⁵⁴ a v zahraniční politice zvolily izolacionismus, který zahraničně-politickými i ekonomickými zásahy v průběhu dvacátých let spíše směřoval k tzv. nezávislému internacionalismu.⁵⁵ Skončilo přímé ovlivňování státních struktur i ekonomické a kulturní expanze administrativou, nicméně přetrvala spolupráce státní a soukromé sféry a dosavadní vývoj vše připravil pro snazší pronikání podnikatelů i umělců do zahraničí.

1.4 Zlatá dvacátá léta?

1.4.1 Spojené státy americké ve dvacátých letech

Dvacátá léta se vyznačovala hospodářskou prosperitou, kterou Spojené státy do té doby nezažily. Růst mezd zaměstnanců a dostatek volného času pro většinu Američanů znamenaly vstup do nové éry „kultury konzumerismu“. Masová výroba vycházela vstříc

---

⁵¹ Z oficiální organizace *American Relief Administration* (ARA) se po válce stala soukromá humanitární organizace (vedená opět H. Hooverem) spolupracující s vládou, která ji spolufinancovala. Cílem organizace bylo za pomoci dodávek potravin stabilizovat nové demokracie hlavně ve střední Evropě, které byly ohroženy bolševismem (Rosenberg 1982, s. 75-77).

⁵² COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*, s. 171-172.

⁵³ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 79-81.

⁵⁴ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 228

⁵⁵ Tamtéž, s. 242.

masové poptávce a reklama prostřednictvím rozhlasového vysílání nebo filmového promítání pomáhala prosazovat nikoli to, co člověk potřebuje, ale co přece „doopravdy chce“. S dostatkem financí a volného času získala velká část společnosti prostor pro cestování, návštěvu kina či divadla, jež svým obsahem odrážely dynamičnost doby a dostupnost pro širokou veřejnost. Symbolem „nové doby“ se stal automobil, který si mohl dovolit již téměř každý.⁵⁶ Technologickým pokrokem se tak zkracovaly vzdálenosti fyzické i komunikační. Již na počátku dvacátých let Spojené státy dominovaly v radiokomunikaci na západní polokouli prostřednictvím společnosti *Radio Corporation of America* vzniklé v roce 1919, která stála i za první celostátní rozhlasovou stanicí v USA – *National Broadcasting Corporation* (1926). Úspěšně se – v čele s *Associated Press* a *United Press* – prosazovaly mezi zpravodajskými agenturami. Dominance v mezinárodní komunikaci totiž mimo jiné znamenala možnost celosvětového šíření „amerického snu“.⁵⁷

Společnost a kultura

V důsledku válečných zkušeností a díky pokroku ve vědě a technice americká společnost reagovala na vzešlou situaci změnou životního stylu. Města musela pojmout stále větší počet obyvatel usazujících se zejména na jejich okrajích. Kromě přistěhovalců z cizích zemí probíhalo od první světové války vnitřní stěhování venkovského obyvatelstva, především afroamerického, které zaplňovalo mezery po odvedených vojácích a hlavně přinášelo do metropolí svůj živelný folklór – jazz. Hlavním cílem migrace se stala newyorská čtvrť Harlem, která dala světu i osobitou afroamerickou literární scénu (a hnutí známé také jako Harlemská renesance). Dynamičnost afroamerické kultury a živelnost nových stylů tance a hudby našly kladné přijetí i mezi bílým obyvatelstvem toužícím po zábavě, k níž odjakživa patřil i alkohol. Prohibice zavedená 18. dodatkem v roce 1919 se zcela mýjela účinkem, naopak konzumace alkoholu rostla a s ní bujel i nelegální obchod a rostl organizovaný zločin.⁵⁸

Moderní způsob života se však stále více rozcházel s tradičním pohledem na mravy. U mnohých obyvatel narůstaly obavy o rodinu a náboženství v tradiční podobě, stejně jako projevy rasismu, a proto se s nedůvěrou pohlíželo na přistěhovalce, ve kterých byli spatřováni radikálové a rozvraceči země (viz například působení obnovené organizace Ku-klux-klan). Mimo jiné v reakci na veřejné mínění proto vláda ve dvacátých letech zavedla přísné

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 232-235.

⁵⁷ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 92-99.

⁵⁸ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 232-235, s. 240-241.

přistěhovalecké kvóty.⁵⁹ Tyto nálady se promítly i do procesu s anarchisty italského původu Saccem a Vanzettim, kteří byli i přes nedostatek důkazů v roce 1927 odsouzeni k trestu smrti. Případ byl sledován po celém světě a doprovázely ho protesty v řadě evropských měst. Vzhlížeje ke Spojeným státům, pro řadu evropských zemí výsledek procesu zpochybňoval víru ve spravedlnost americké demokracie a současně je vybízel k zamyšlení se nad pevností jejich vlastních systémů vůči radikalismu.⁶⁰

Toto období navzdory protikladům zformovalo americkou kulturní identitu, která – posílena válečnými a hospodářskými úspěchy – se nemusela spoléhat pouze na přejímání trendů z Evropy a odrážela rovněž různorodost amerického národa.⁶¹

Zahraniční politika Spojených států amerických ve dvacátých letech

Nálady doby následovali v mnoha ohledech i republikánští prezidenti Warren G. Harding, John Calvin Coolidge a Herbert Hoover. Zainteresovanost Spojených států po první světové válce v asijských i evropských záležitostech byla zřejmá, Kongres i obyvatelé ale byli spíše názoru nevměšovat se, zejména mocensky a vojensky. Proto jednotlivé administrativy opatrně oscilovaly mezi účastí a neúčastí v daných zahraničně-politických otázkách.⁶²

Zatímco na západní polokouli se USA snažily udržet svou zájmovou sféru v duchu Monroeovy doktríny spoluprací s místními elitami a v Pacifiku spoléhaly na ujednání o odzbrojování z Washingtonské konference konané na přelomu let 1921 a 1922, pro Evropu, kam také směřoval americký export, se hledala řešení vedoucí k hospodářské a politické stabilizaci. Neschopnost zničeného německého hospodářství splácet vysoké reparace Francii a Velké Británii vyústila v zásah USA, které po Spojencích požadovaly splacení válečných dluhů. V srpnu 1924 byl přijat tzv. Dawesův plán stanovující podmínky splacení na příštích pět let současně s hospodářskou obnovou Německa. Úvěr poskytnutý Coolidgeovou administrativou podpořil soukromé americké investory znovu pronikat zejména na německý trh. Vznikl tak „začarovaný kruh“, kdy americkými půjčkami pro Německo byly spláceny francouzské a britské válečné dluhy USA. V roce 1929 stanovil tzv. Youngův plán celkovou výši reparací a USA poskytly Německu další půjčku; soukromé investice Američanů již nicméně směřovaly na domácí trh. V bezpečnostní politice Evropy se odpovědí na francouzské požadavky stal multilaterální Briand-Kelloggův pakt ze srpna 1928, jehož

---

⁵⁹ Tamtéž, s. 236-238.

⁶⁰ COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*, s. 181-182.

⁶¹ HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*, s. 232-235, s. 241.

⁶² Tamtéž, s. 242.

naplnění (tj. vyloučení války a urovnání konfliktů nenásilnou formou) bránil jeho spíše deklarativní charakter.⁶³

1.4.2 Amerikanizace Evropy ve dvacátých letech

Americké vojenské jednotky, které do Francie proudily od července 1917, přispěly k vítězství Dohody ve válce; kromě toho také seznámily Evropu s novou výkonnou technikou, s novou, doposud takřka neznámou, kulturou (například s jazzem) i s jiným životním stylem. Například na Německo dvacátých let měla silný účinek v přejímání modernizačních procesů americká vojenská přítomnost v Porýní v letech 1919–1923, v Polsku američtí vojáci pomáhali čelit infekčním nemocem. Někteří vojáci se oženili hlavně s francouzskými či německými ženami a zůstali v Evropě, jiní se během dvacátých let do Evropy vraceli jako podnikatelé, umělci nebo turisté. Všichni pomáhali šířit americkou kulturu vlastním způsobem.⁶⁴

Mínění Evropy o Spojených státech se po první světové válce natrvalo změnilo. Rozhodly o tom síla americké ekonomiky i poválečné rozčarování Evropy nad stavem její kultury, když se takový konflikt dopustil. Na druhou stranu vyvstávaly obavy, aby zavádění nových metod nemělo negativní dopad na společnosti jednotlivých zemí. Bezprostřední zkušenost v podobě setkání s americkými vojáky přesvědčila řadu evropských podnikatelů v možnosti pozvednout zdevastovanou Evropu právě prostřednictvím modernizace nabízené Spojenými státy. V Evropě se tak postupně začala prosazovat racionalizace výroby v duchu taylorismu či fordismu a na její podporu vznikaly i polostátní instituce. V rámci vědeckého managementu od roku 1926 do Evropy pronikal též Charles Bedaux se svým poradenstvím o Bedaux-systému. Zájem podnikatelů na zlepšení ekonomické situace ve své zemi se odrážel také v hojném zakládání po celém kontinentu tzv. *Rotary Clubs* pod americkým vedením.⁶⁵

Stabilizace evropských měn v průběhu dvacátých let a skutečnost, že si to střední vrstvy v USA mohly dovolit, přilákala do Evropy (především do Francie) zástupy turistů, jejichž utrácení pomáhalo částečně splácet válečné dluhy. Řadu amerických podnikatelů do Evropy zase nalákaly nízké náklady. Avantgardní spisovatelé otřesení válečnými zkušenostmi a hodnotovým střetem hledali pobytem v Paříži vlastní svobodu i cestu ke

---

⁶³ Tamtéž, s. 244–245.

⁶⁴ COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919–1933*, s. 168–172.

⁶⁵ SCHRÖTER, Harm G. *Economic Culture and its Transfer: Americanization and European Enterprise*, s. 219–220.

znovuoživení amerického umění. Evropský zájem o americké autory rostl, což dokládá udělení Nobelovy ceny za literaturu v roce 1930 prvnímu Američanovi Sinclairu Lewisovi.⁶⁶

Filmový průmysl

První světová válka těžce zasáhla dosavadní převahu evropského filmového průmyslu ve světě – pryč byla doba francouzských detektivek a komedií či prostředky, aby dánská *Nordisk Films Kompagni* produkovala filmy s různými konci dle místa promítání.⁶⁷ Během čtyř let války americké společnosti měly dostatek času a prostředků, aby pokročily ve filmařské technice a předstihly Evropu úspěšností a návštěvností svých filmů. *Paramount*, *Warner Brothers* a další studia mohla začít budovat u Los Angeles Hollywood. Přerušением evropské výroby byl trh zdárně zaplněn americkými filmy, a to i za pomoci Výboru pro veřejné informace, jelikož filmový průmysl se stal neodmyslitelnou součástí šíření americké kultury.⁶⁸

Za úspěchem amerických filmů stála jejich celosvětová univerzálnost, která byla hledána již pro široké přijetí v USA, ctnost hlavních hrdinů a často objevující se boj dobra se zlem. Masový, a tedy demokratický, charakter filmů předpokládal překonání společenských i geografických překážek, podobně jako tomu bylo u *Wild West Show* Buffalo Billa o generaci dříve.⁶⁹ Američanům se jednalo především o jednoduše vyprávěnou zábavu, jejímž prostřednictvím spatřovali své sny, zatímco evropské filmy jim „připadaly nudné a zastaralé, příběhy složité a evropští herci staří a oškliví.“⁷⁰ Proto americké filmy zrodily filmové hvězdy, které byly obdivovány a které pomáhaly šířit představy o americkém způsobu života a současně zvyšovaly poptávku po americkém zboží. Rostoucí důležitost filmového průmyslu zaznamenala i Hooverova administrativa, která v roce 1926 založila při Ministerstvu obchodu zvláštní Oddělení filmového průmyslu (*Motion Picture Section*) podporující vývoz filmů i filmových týdeníků.⁷¹ V březnu roku 1927 navíc byla založena Akademie filmového umění a vědy (*The Academy of Motion Picture Arts and Sciences*, AMPAS) snažící se o podporu rozvoje filmu, jejímž prvním prezidentem se stal známý herec Douglas Fairbanks. Od roku 1929 začala udílet cenu v různých kategoriích, která se proslavila pod názvem Oscar.

---

⁶⁶ COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*, s. 172-176.

⁶⁷ SCHRÖTER, Harm G. *Economic Culture and its Transfer: Americanization and European Enterprise*, s. 220.

⁶⁸ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 100.

⁶⁹ Tamtéž, s. 35-36, s. 100.

⁷⁰ SCHRÖTER, Harm G. *Economic Culture and its Transfer: Americanization and European Enterprise*, s. 221. Vlastní překlad.

⁷¹ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 102.

V Evropě lidé sledovali na plátnech kin americký úspěch, bavili se a snili o stejném způsobu života. Na druhou stranu, hlavně u evropských producentů, intelektuálů a politiků rostly obavy z amerikanizace tohoto průmyslového odvětví a potažmo celé společnosti.⁷² Némý film byl vskutku snadno přenositelný do každého koutu světa – hvězdami němých grotesek se stali Buster Keaton, Charlie Chaplin, Harold Lloyd, Stan Laurel a Oliver Hardy. Když v roce 1927 vznikl první zvukový film *Jazzový zpěvák*, obránci národních produkcí slavili jen dočasně, neboť netrvalo dlouho a filmy byly opatřeny titulky, později se přešlo k dabingu. Evropské vlády reagovaly na tento stav podporou domácí produkce a stanovováním dovozních kvót ve výši vlastní produkce (případ Velké Británie a Německa) nebo se snažily prosadit výměnný systém (případ Francie). Omezení nevydržela, výměnný systém zcela selhal a americké filmy s podporou americké diplomacie během dvacátých let ovládly filmový průmysl.⁷³

---

⁷² Tamtéž, s. 102.

⁷³ COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*, s. 177.; ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 101-103.

2. Paříž

2.1. Poválečná Francie

Dne 11. listopadu 1918 nastal na všech frontách klid. Tento den, který si Francie dodnes připomíná jako státní svátek, bylo podepsáno příměří a po dlouhých čtyřech letech skončila do té doby nejničivější válka. Francie utrpěla obrovské ztráty na bojišti i mimo něj a válka přímo či nepřímo poznamenala francouzskou společnost, politiku a ekonomiku v následujícím desetiletí, během něhož se předpokládalo, že se opakování takové události již nikdy nepřipustí.

Po válce zemědělská půda nebyla způsobilá k běžnému užívání, průmyslová odvětví byla ve velké míře poškozena nebo úplně zničena, stejně tak i domy a infrastruktura. Nejvíce postiženou oblastí se stal finanční sektor, důležitou roli hrála i měnová nestabilita. Před rokem 1914 dosahovaly francouzské investice v zahraničí 45 miliard zlatých franků, z nichž poválečnou situaci Francie přes polovinu ztratila, zatímco dluhy z války zejména vůči USA narostly.⁷⁴

V první světové válce Francie ztratila 1,4 milionu vojáků,⁷⁵ ovšem ani mnozí přeživší nebyli ze zdravotních důvodů schopni návratu do běžného života; další ztráty byly na civilním obyvatelstvu a v důsledku poválečných epidemií (jako například španělská chřipka). Chyběla tak důležitá část mužů v produktivním i reprodukčním věku, kteří byli zapotřebí pro poválečnou obnovu země. Pokles natality nezvrátil ani zákaz interrupce a zákaz šíření antikoncepce nařízené zákonem z roku 1920.⁷⁶ Tak se stalo, že francouzská populace během dvacátých let stárla a počet úmrtí začal ve třicátých letech převyšovat počet narozených. Jak upozorňuje Marc Ferro,⁷⁷ stárnutí populace odrážel i věk politických představitelů meziválečné Francie a projevovalo se rovněž v pacifismu napříč společností.

Všeobecná vyčerpanost se odrážela i v postojích Francie na Versailleském mírovém kongresu, na němž vláda v čele s Georgem Clemenceauem (ve funkci v letech 1917-1920) prosazovala názor tvrdého potrestání Německa – Francii bylo navráceno Alsasko-Lotrinsko a současně si vynutila vysoké válečné reparace.

---

⁷⁴ SIRINELLI, Jean-François, ed. *La France de 1914 à nos jours*. 1. éd., 2. tirage. Paris: PUF, 2004, 544 s. ISBN 2130538436. s. 46. Celková výše ztráty dosahovala 23 mld. – 12 mld. dluhy carského Ruska a 11 mld. dluhy Rakouska, Německa a Turecka (Sirinelli 2004, s. 46).

⁷⁵ DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 628.

⁷⁶ Tamtéž, s. 628, 640.

⁷⁷ FERRO, Marc. *Dějiny Francie*, s. 274.

Když ve volbách v roce 1919 vyhrál pravicový „Národní blok“, dosavadní směřování politiky se potvrdilo. V roce 1923 vyvrcholilo za ministerského předsedy Raymonda Poincarého, který po nedodržení dodávek dřeva a uhlí z Německa přistoupil k okupaci Porúří. Tento krok nepřispěl ekonomickému zlepšení v zemi, navíc byl v zahraničí podporován jen Belgií a ve výsledku se proti němu postavili i obyvatelé Francie, jelikož v parlamentních volbách roku 1924 zvolili „Levicový kartel“. Přestože v čele vlády stáli hlavně radikálové Édouard Herriot a Paul Painlevé, vítězství „Levicového kartelu“ (1924 – 1926) spíše odráželo nadšení veřejnosti pro politiku socialisty Aristida Brianda nesoucí se v duchu pacifismu a podpory vize Společnosti národů.⁷⁸ Tak se v roce 1924 mohlo jednat o ženevském protokolu (nakonec neratifikován Velkou Británií), v roce 1925 byly přijaty dohody v Locarnu garantující neměnnost západní hranice Německa a v roce 1926 byl Německu schválen vstup do Společnosti národů. Hospodářské a sociální obtíže Francie kartel vyřešit nedokázal, dokonce se prohloubily – hodnota franku i nadále klesala a státní dluh narůstal. V roce 1926 tak Herriot složil funkci premiéra a sestavením vlády byl pověřen opět Poincaré. Jeho vláda „Národní jednoty“ se zasloužila o stabilizaci franku, takže se v roce 1928 mohl vrátit ke zlatému standardu, a Francie zažívala období prosperity až do roku 1930, kdy se začala projevovat celosvětová hospodářská krize (Poincaré ve funkci skončil v roce 1929).⁷⁹

Události „šílených let“ měly bezpochyby vliv na nestabilitu vlád Francie dvacátých let.⁸⁰ Důležitou roli měla i Radikální strana (pohybující se ve středu politického spektra), která se účastnila i řady koaličních kabinetů a která se často stávala rozhodující pro sestavení dané vlády. Tím se v některých situacích stíraly rozdíly v chování vlád natolik, že nebylo příliš zřejmé, zda je označit za spíše pravicové či levicové. Důkazem prostupnosti byla například nepřetržitá přítomnost Aristida Brianda na postu ministra zahraničních věcí (mimo jiné právě v letech 1926–1932) za ministerského předsedy Raymonda Poincarého – jednalo se o období, kdy v roce 1928 byl přijat Briand-Kelloggův pakt a kdy se Briand angažoval jako člen Panevropské unie návrhem na ustavení „Evropské federální unie“.⁸¹

Přežití parlamentní republiky

Bolševická revoluce rezonovala i ve Francii. Po první světové válce levicové strany spojené na počátku 20. století ve Francouzské sekci dělnické internacionály (*Section Française de l'Internationale Ouvrière*, SFIO), a zvláště pak po neúspěchu v parlamentních

⁷⁸ DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 634-635.; FERRO, Marc. *Dějiny Francie*, s. 273.

⁷⁹ DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 631.

⁸⁰ Výstižně situaci komentuje Georges Duby (2003, s. 644) a to, že v meziválečném období (1918 – 1939, tj. 21 let) se ve Francii vystřídalo 42 vlád.

⁸¹ Podrobněji o politice meziválečné Francie např. Georges Duby (2003, s. 628–650) nebo Jean-François Sirinelli (2004, s. 43–86).

volbách roku 1919, stály před otázkou, zda jít parlamentní cestou nebo cestou revoluce. Názorové rozdělení vyústilo na sjezdu v Tours v roce 1920 v odštěpení a založení Komunistické strany Francie (*Parti communiste français*, PCF) dle návrhu Marcela Cachina a Louis-Oscara Frossarda. Poměr členů levicových stran po oddělení skončil jasně ve prospěch PCF. Netrvalo ovšem dlouho a SFIO vedená Léonem Blumem začala znovu nabírat členy mnohdy vystřízlivělé z komunistického nadšení. Skutečný návrat do nejvyšší politiky nastal výhrou „Levicového kartelu“ v roce 1924.⁸²

Rozkol zažívala i pravice – vedle royalistické Francouzské akce (*Action Française*), vznikalo po vítězství levice množství nových antiparlamentaristických lig jako Vlastenecká mládež (*Jeunesses patriotes*) Pierra Taittingera a další. Novou a důležitou skupinou se po válce stali váleční veteráni. Jejich zkušenosti, problémy vrátit se zpět do běžného života a nově získaný smysl pro disciplínu řadu z nich svedl do sdružení, které často měly pravicový nádech. Rozšířenou organizací se staly například Ohňové kříže (*Croix-de-feu*). Ve dvacátých letech se tak rodil zárodek povstání 6. února 1934, podpořeného hospodářskou krizí, nestabilitou vlád a vítězstvím fašismu v zahraničí.⁸³

2.2. Společnost a životní styl *les Années folles*

Dvacátá léta vešla ve francouzském prostředí do dějin jako „léta bláznivá“. Válečné zkušenosti ovlivnily volnější způsoby a převážila chuť užívat si života. V tanečních sálech dozníval zvuk argentinského tanga oblíbeného před válkou. Nahradil ho afroamerický jazz a posléze blues, v živelných rytmech se tančily shimmy a charleston. Když v tančírně bylo plno, místo se našlo v některém z kin. Hlavně městské obyvatelstvo se seznamovalo s konzumní kulturou. Současně se volalo po návratu tradičních hodnot vzhledem ke spotřebě alkoholu, narušení podoby rodiny a „jinak“ se chovajícím ženám.⁸⁴ V umění i literatuře vyvstávaly nostalgické vzpomínky na předválečnou *Belle Époque*.⁸⁵ Válka ovšem zasáhla společnost natolik, že absolutní návrat již nebyl možný.

Hlavní město kultury?

Do Francie po první světové válce přicházelo velké množství přistěhovalců, a v Paříži se tak setkávaly myšlenky, umělecké směry a kulturní novinky z Evropy i z Ameriky. Mezi

---

⁸² DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 635-636.

⁸³ FERRO, Marc. *Dějiny Francie*, s. 277-278.

⁸⁴ DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 629.

⁸⁵ RIOUX, Jean-Pierre a Jean-François SIRINELLI. *Histoire culturelle de la France: Le temps des masses XXe siècle*. Paris: Éditions du Seuil, 1998, 404 s. ISBN 2020197944. s. 165-166.

přicházejícími dominovali Italové, Poláci, Španělé, Belgičané ad.⁸⁶, krátce po bolševické revoluci to byli i Rusové, pak také Němci⁸⁷ a po první světové válce zůstávali další Američané. Paříž dvacátých let nebyla (a ani již nemohla být) jediným kulturním centrem světa, kromě Londýna byly jejími konkurenty především Berlín a moderní New York, nově – v jistém smyslu – i Moskva. Hlavní město Francie si ovšem podrželo mýtus, který jej oplýval již dávno před první světovou válkou, a to místa osobní i pracovní svobody, místa otevřeného třeba i nevšednostem, jež se posléze staly oblíbenými nebo alespoň známými.⁸⁸ Celý svět se setkával v Paříži, zatímco „zbytek“ francouzské společnosti zůstával spjat především s venkovem. Až v roce 1931 městské obyvatelstvo v populaci převýšilo (51,2 %), přesto nedohrnalo okolní státy – před první světovou válkou toto číslo mohlo dosahovat zhruba 45 %, zatímco v Británii a Německu městské obyvatelstvo tvořilo již 75 %, respektive 62 %.⁸⁹

Paříž spisovatelů, umělců a intelektuálů

Hodnotové změny nastaly i u umělců, spisovatelů a intelektuálů nasazených v boji. Pocit úpadku společnosti a potřeba její obnovy zapříčinily u mnohých politickou angažovanost a zamyšlení nad vlastním uměleckým vyjádřením: zda hledat inspiraci v předválečném období nebo se vypořádat s válečnými traumaty nově.⁹⁰

Otřesné zážitky z fronty popsal Henri Barbusse v románu „Oheň“ již v roce 1916. V roce 1920 Romain Rolland vydal novelu o válečných strastech mladé dvojice – „Petr a Lucie“. Oba autoři pak společně po skončení války založili protiválečné sdružení *Clarté* (1919). Zato „Dábel v těle“ Raymonda Radigueta převzal válku jen pro dokreslení příběhu, ovšem s o to hlasitější reakcí veteránů po ní. I intenzita politické angažovanosti se časem měnila, u mnohých došlo dokonce k vystřízlivění jako v případě Andrého Gida po „Návrat(u) ze Sovětského svazu“.

Někteří autoři se vraceli k předválečnému expresionismu, fauvismu či futurismu, ještě stále se držel na výsluní kubismus, a tak v roce 1918 Guillaume Apollinaire poskládal své „Kaligramy“. Nicméně v kavárnách a salonech pařížského Montparnassu, od *La Coupole* přes *Le Dôme* až po *La Rotonde*, už dozníval za války vzniklý nekonvenční dadaismus Tristana Tzary, aby na něj mohl volně navázat surrealismus. Oficiální podobu dostal od Andrého

---

⁸⁶ DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 640.

⁸⁷ FERRO, Marc. *Dějiny Francie*, s. 270.

⁸⁸ HIGONNET, Patrice. *Paris, capitale du monde: Des Lumières au surréalisme*. Paris: Tallandier, c2005, 447 s. ISBN 2-84734-241-9. s. 306-307.; GOETSCHER Pascale a Emmanuelle LOYER. *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*, s. 46.

⁸⁹ SIRINELLI, Jean- François, ed., *La France de 1914 à nos jours*, s. 89-90.

⁹⁰ GOETSCHER Pascale a Emmanuelle LOYER. *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*, s. 40.

Bretona v „Manifestu surrealismu“ v roce 1924. Společně s Louisem Aragonem, Paulem Éluardem a dalšími bylo cílem spontánně a pod vlivem Freuda až snově porušovat literární i výtvarná pravidla.⁹¹

Nadšení pro sport

Další způsob trávení volného času, mimo tance a návštěvy kina, nabízely sportovní či jiné závody. Diváky, jejichž počet prudce rostl, přitahovaly posouváním hranic lidských i technických a překonáváním rekordů. Jejich obliba stoupla i rozmachem sportovních reportáží (novinových či rozhlasových), díky nimž se ze sportovců stávali slavné osobnosti opěvované podobně jako hvězdy filmového plátna.⁹² Bylo na výběr z mnoha sportovních klání zavedených již před válkou – pravidelná fotbalová a ragbyová utkání, Tour de France nebo box. Důkazem zájmu se staly právě „boxerský mač“ mezi Georgem Carpentierem a Jackem Dempseym v roce 1921, který skončil pro Američana ziskem světového titulu, nebo celonárodní francouzské nadšení z výhry „čtyř mušketýrů“ – Jeana Borotry, Jacquesa Brugnona, Henriho Cocheta, Reného Lacosty – v Davis Cupu v roce 1927.⁹³ Technický rozvoj dopravních prostředků dal nově vzniknout závodům motocyklů Bol d’or v roce 1922 a o rok později automobilů na 24 hodin Le Mans.

Sport byl i otázkou prestiže. Některá sportovní odvětví byla vyhrazena jen pro určitou část společnosti jako například tenis. Velké firmy začaly podporovat konkrétní kluby a na národní úrovni bylo triumfem pořádat olympijské hry.⁹⁴ Paříž v červenci 1924 hostila v pořadí osmé letní olympijské hry. Jednalo se již o její druhé pořadatelské (v roce 1900 to byly v pořadí druhé letní olympijské hry) od vzniku moderních olympijských her v roce 1896.

Role žen v poválečné společnosti

Válečná léta změnila pohlížení na postavení žen ve společnosti – řada z nich chtěla i nadále vykonávat nějaké zaměstnání, čím dál více jich studovalo na vysokých školách. Mnoho manželství nevydrželo a rozvod již nebyl ve společnosti ničím výjimečným. Navíc ovdovělé ženy musely převzít roli živitele rodiny. V souladu s duchem doby a volnějšími způsoby i ženy toužily žít více svobodně.⁹⁵

Novému společenskému životu odpovídaly i změny v módě a účesech, rozšířilo se využívání látek jako tvíd, umělá bavlna a žerzej. Již v roce 1920 si ženy mohly zakoupit

---

⁹¹ Tamtéž, s. 47-48, s. 51-53.

⁹² DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 639.

⁹³ GOETSCHEL Pascale a Emmanuelle LOYER. *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*, s. 63.

⁹⁴ Tamtéž, s. 63.

⁹⁵ DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 629.

francouzskou verzi amerického módního časopisu *Vogue*. Začalo se více dbát na funkčnost a praktičnost, takže se délka sukní stejně jako účesů zkracovala. Rozruch budily ženy nazývané „*garçonne*“, které se oblékaly v ryze pánském stylu. Módní návrhář se stal posluchačem své doby, designérem a současně inovátorem. Tak přišla původem Italka Elsa Schiaparelliová s nápadem otevřít v Paříži salon s dámským oblečením vhodným na sport, zatímco Coco Chanel se zaměřila na oblečení moderní a současně vhodné pro běžné nošení.⁹⁶

Emancipace se dotkla i oblíbených sportovních aktivit. Jelikož atletiku žen na olympijských hrách nezařadily, na protest byly v březnu 1921 uspořádány první velké závody žen v Monte Carlu – přezdívané jako „ženská olympiáda“. Následujícího roku uspořádala Mezinárodní federace ženského sportu v Paříži první Ženské světové hry. Takto si postupně ženské kategorie všech disciplín vydobýly účast na oficiálních olympijských hrách.

2.3. Amerikanizace Francie po první světové válce

2.3.1. Milovat je nebo nenávidět?

Během let 1917 až 1919 prošly francouzským územím na dva miliony amerických vojáků, kteří přinesli do Francie novou techniku, hudbu a vstřícným chováním (enormně vzrostl počet americko-francouzských sňatků) pomáhali dotvářet kladný obraz USA v Evropě.⁹⁷ Spojené státy se také podílely na poválečné obnově Francie. Byla založena organizace *Committee for Devastated France*, jež pomáhala obnovit každodenní život v nejpostiženějších oblastech země – kromě zemědělství se zaměřila i na vzdělávání a zdravotní služby a nepřímo tak předávala americké metody francouzské společnosti.⁹⁸ Nicméně nastaly i chvíle, kdy vítání vystřídaly protiamerické demonstrace. Propukly po příměří v listopadu 1918, kdy Francouzi zatoužili po rychlém návratu života v míru, příliš nepomohly ani články v novinách popisující postoje amerického prezidenta na mírové konferenci a vymáhání francouzského válečného dluhu vůči USA.⁹⁹

Důležitou součástí života meziválečné Paříže se stali turisté, které na starý kontinent lákal mimo jiné výhodný kurs franku – v roce 1926 měl jeden dolar hodnotu 50 franků, zatímco v roce 1919 se pohyboval na 5,45 francích.¹⁰⁰ V roce 1919 navštívilo Francii na třicet tisíc Američanů, o dva roky později se počet ztrojnásobil, ovšem cestovatelů ve dvacátých

⁹⁶ GOETSCHER Pascale a Emmanuelle LOYER. *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*, s. 51-52.

⁹⁷ COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*, s. 169.

⁹⁸ Tamtéž, s. 171.

⁹⁹ Tamtéž, s. 171-172.

¹⁰⁰ HIGONNET, Patrice. *Paris, capitale du monde: Des Lumières au surréalisme*, s. 306.

letech neustále přibývalo, takže jich v roce 1925 bylo až čtyři sta tisíc.¹⁰¹ Někteří tak trávili dovolenou, jiní svůj pobyt prodloužili o celá léta.

Nejznámější skupinou se stala „ztracená generace“ amerických spisovatelů jako Ernest Hemingway a Francis Scott Fitzgerald. Zatímco se vyrovnávali s válečnými zkušenostmi, užívali si života a navštěvovali salon Gertrudy Steinové, jedné z mnoha dlouhodobě usídlených Američanů v Paříži. Pro mnohé z nastupující generace amerických hudebních skladatelů se stalo důležitou epizodou v životě studium na *Conservatoire américain*. Instituce, založená Walterem Damroschem v roce 1918, původně sloužila jako škola pro vojenské kapely.¹⁰² Mezi studenty Nadi Boulangerové ve dvacátých letech patřili třeba Aaron Copland nebo Virgil Thomson. Neméně významnou součástí americké komunity v Paříži byli novináři (například z *Paris Herald*), obchodníci, bankéři a také studenti, kteří měli možnost navštěvovat vzdělávací programy na proslulé Sorbonně.¹⁰³

Pro Paříž „bláznivých let“ možná znamenala více přítomnost afroamerických vojáků než spisovatelů „ztracené generace“ a dalších osobností americké kultury žijících v uzavřené společnosti.¹⁰⁴ Mnozí z vojáků totiž po válce ve Francii zůstali díky nově vzniklým manželstvím, přístupu francouzské společnosti i větší míře svobody oproti rasismu ve Spojených státech. Díky vojenským kapelám se dostal do povědomí jazz, ovšem bigbandy vyprodávající sály a gramofonové desky tvořili převážně bílí hudebníci a často již z národní scény jako „Ray Ventura et ses Collégiens“.¹⁰⁵ I tak byla velmi oblíbená provokativní vystoupení Josephiny Bakerové (v roce 1925 proběhlo v Paříži poprvé její slavné *Revue Nègre* za doprovodu Sidneyho Becheta).¹⁰⁶ Když se v prosinci 1927 začal promítat její první němý film *La Sirène des Tropiques*, filmový týdeník *Cinémagazine* hned v úvodu článku psal: „Čekali jsme první film Josephiny Bakerové s určitou netrpělivostí. (...) *La Sirène des Tropiques* nám prokázal, že její [J. Bakerové, pozn. autorky] představitelství se rozvíjí s takovým zanícením před objektivem jako pod světlem ramp.“¹⁰⁷ Její výkon byl komentován neméně pozitivně: „Její uvolněné choreografii je obdivuhodně nechán volný průběh. Pokud

---

¹⁰¹ BLOWER, Brooke Lindy. *Becoming Americans in Paris: transatlantic politics and culture between the world wars*, s. 22.

¹⁰² COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*, s. 174.

¹⁰³ Podrobněji BLOWER, Brooke Lindy. *Becoming Americans in Paris: transatlantic politics and culture between the world wars*, s. 26-30.

¹⁰⁴ HIGONNET, Patrice. *Paris, capitale du monde: Des Lumières au surréalisme*, s. 306-307.

¹⁰⁵ RIOUX, Jean-Pierre a Jean-François SIRINELLI. *Histoire culturelle de la France: Le temps des masses XXe siècle*, s. 163.

¹⁰⁶ GOETSCHÉL Pascale a Emmanuelle LOYER. *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*, s. 48.

¹⁰⁷ *Cinémagazine: Hebdomadaire illustré*, 1927. Paris: [s. n.], roč. 7, č. 52. Dostupné z: <http://www.cinerecources.net/consultationPdf/web/o000/982.pdf>, s. 587. Vlastní překlad.

*jde o její hraní, je tvořeno upřímnými, spontánními, pravdivými výrazy. Překvapí a nadchne.*¹⁰⁸ Mezi válkami Pařížané jednoduše obdivovali vše exotické. Nadšení se shodovalo i s pocitem nadřazenosti francouzské kultury nad kulturou koloniálních národů, ovšem stále silnější hlasy etnologů a pařížských černošských spisovatelů se snažily revidovat takové myšlení a již ve třicátých letech daly vzniknout hnutí *négritude*.¹⁰⁹

2.3.2. Jazzová Paříž a pařížský jazz

Jazz probudil v Paříži zájem a usadil se v již existujících kabaretech, tak i v nových tančírnách a klubech. Většina se nacházela ve čtvrtích Montmartre a Montparnasse. Montmartre ještě oplýval atmosférou předválečného života, proto střetnutí jazzu se zábavou *Belle Époque* nebylo v celé čtvrti přijímáno stejně. Naopak Montparnasse se jevil jako moderní tepna pařížského života. Stal se útočištěm amerických usedlíků a centrem nové barové kultury.¹¹⁰ Kromě živého hraní se rozhodujícím pro jazz stalo rádio. Ve Francii začalo na konci roku 1921 vysílat první státní *Radio Tour Eiffel*, záhy se přidaly i soukromé stanice *Radiola* (1922) a *Petit-Parisien* (1924).¹¹¹ Populární se staly gramofonové desky s nahrávkami amerických hudebníků, s výběrem poradily recenze ve specializovaných časopisech jako *La Revue musicale*.¹¹²

Když se dvacátá léta chýlila ke konci a začala se projevovat hospodářská krize, značná část v Paříži usídlených „turistů“ se vracela zpět do vlasti a odcházeli i američtí „jazzmani“. Odteď bylo na mladých francouzských hudebnících získat si publikum a tvořit francouzský jazz.¹¹³

2.3.3. Francouzský film a Hollywood

Francouzský film válka zasáhla podobně jako jiná odvětví a prohlubování zaostávání za americkou produkcí úzce souviselo s nedostatkem financí. Navíc americké filmy byly jednoduchými náměty přitažlivé pro širokou veřejnost a s rostoucím počtem promítacích sálů se stávaly také dostupnějšími. Jedním z velkých signálů změny společenské role filmu se stala

---

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 588. Vlastní překlad.

¹⁰⁹ Blíže o černošských obyvatelích Paříže pocházejících i z francouzských kolonií např. KASPI, André a Antoine MARÈS. *Le Paris des étrangers: depuis un siècle*. Paris: Impr. nationale, 1989, 406 s. ISBN 2110810440. s. 157-169.

¹¹⁰ JACKSON, Jeffrey H. *Making jazz French: music and modern life in interwar Paris*. Durham: Duke University Press, 2003, xi, 266 s. ISBN 0822331241. s. 52-53.

¹¹¹ RIOUX, Jean-Pierre a Jean-François SIRINELLI. *Histoire culturelle de la France: Le temps des masses XXe siècle*, s. 159.

¹¹² JACKSON, Jeffrey H. *Making jazz French: music and modern life in interwar Paris*, s. 48.

¹¹³ Tamtéž, s. 123.

svatební cesta hollywoodských hvězd Douglase Fairbankse a Mary Pickfordové do Evropy v roce 1920. Při jejich návštěvě Londýna a Paříže je doprovázely davy obdivovatelů.¹¹⁴

Francouzské firmy jako *Pathé* a *Gaumont* se snažily obnovit svou předválečnou proslulost a čelit americké zábavě. Úspěšnými tématy dvacátých let se ve francouzské produkci staly filmy dle literárních předloh jako „Bídníci“ (*Les Misérables*, 1925) a „Hrabě Monte Christo“ (*Monte-Christo*, 1929) a filmy historické například o Napoleonovi (*Napoleon*, 1926) nebo Johance z Arku (*La Passion de Jeanne d'Arc*, 1928).¹¹⁵ Současně ve Francii i nadále vznikaly umělecké filmy, srozumitelné jen pro určitou část společnosti a často spjaté s uměleckými hnutími jako byl surrealistický snímek Luise Buñuela a Salvadora Dalího „Andaluský pes“ (*Un chien andalou*, 1929).¹¹⁶

Nutnost chránit francouzské filmy si vzal na starost Édouard Herriot, od roku 1926 ministr školství a kultury (*Ministre de l'Instruction publique et des Beaux-arts*), zvláště poté, co v roce 1925 se ve Francii promítalo jen 68 francouzských oproti 577 americkým filmům.¹¹⁷ V únoru 1928 předložila tzv. Herriotova komise plán zajišťující kinematografii stejná pravidla, jaká dosud mělo divadlo, a stanovující systém dovozních kvót: uvedení francouzských filmů v hodnotě dovezených na domácím trhu distributora a kvóta čtyři zahraniční filmy za jeden vyrobený ve Francii.¹¹⁸ Po jednáních s Williamem H. Haysem (vedoucí *Motion Picture Producers and Distributors of America*) a prodlužující se stávce amerických firem sídlících ve Francii hrozících propouštět zaměstnance Herriot ustoupil: kvóta se zvýšila na sedm zahraničních filmů a kupovat francouzské filmy nebylo povinné.¹¹⁹

2.3.4. Ekonomika a racionalizace francouzské výroby

S americkými novinkami – automatizací, standardizací a racionalizací výroby – se Francie začala seznamovat již v průběhu války, protože v továrnách začala docházet kvalifikovaná pracovní síla. Vědecký management zase propagoval ve svých spisech francouzský ekonom a průmyslník Henri Fayol. Podstatné bylo poválečné uvědomění si

---

¹¹⁴ ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 99-100.

¹¹⁵ GOETSCHÉL Pascale a Emmanuelle LOYER. *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*, s. 61-62.

¹¹⁶ DE GRAZIA, Victoria. *Irresistible empire: America's advance through twentieth-century Europe*, s. 304.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 305.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 309.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 310.

nutnosti provést změny ve francouzském hospodářství, aby se vzpamatovalo a hlavně nadále nezaostávalo. Tyto změny ovšem nebyly ani rychlé ani všeobecně přijímané jako správné.¹²⁰

Nová průmyslová odvětví spojená s naftou a elektřinou se soustředila na utváření velkých podniků a současně přijímala americký model výroby. Takovým příkladem byl automobilový průmysl, v němž ve dvacátých letech zavedly pásový dopravník všechny velké automobilky: 1919 Citroën, 1920 Berliet, 1922 Renault a 1924 Peugeot.¹²¹ André Citroën se ve Spojených státech inspiroval i důležitostí propagace produktu a své jméno nechal svítit na Eiffelově věži (bylo viditelné pryč až padesát kilometrů daleko) při příležitosti Mezinárodní výstavy dekorativního a moderního průmyslového umění konané v Paříži v roce 1925.¹²²

V ostatních oblastech byly zřejmé francouzské úpravy modelu. Se soukromým sektorem často spolupracoval stát, muselo se dbát na místní ekonomické tradice a především byl systém opatřen firemními sociálními programy. Dokonce některé konkrétní výrobky se dle francouzských požadavků a možností upravovaly. Najít vhodné spotřebitele se ovšem stalo závažnější. Na jedné straně se produkty (jako například elektrické spotřebiče) musely stát pro společnost nezbytnými, a proto bylo nutné společnost „převychovat“ ke konzumerismu. Na druhou stranu si větší část francouzské společnosti výrobky, mimo drobnou elektroniku jako žehličky a rádia, nemohla dovolit.¹²³

2.3.5. Rok 1927 – letecké nadšení versus soudní zklamání

Lindberghův let sledovala celá Francie. Dva týdny před ním se totiž o přelet Atlantiku z Paříže do New Yorku pokoušeli francouzští letci Charles Nungesser a François Coli. Během letu ovšem zmizeli a dezinformace, které vypustily francouzské noviny, vyvolaly v Paříži nepokoje.¹²⁴ Milým překvapením pak byly davy Francouzů, jež čekaly na letišti Le Bourget, až Charles Lindbergh se svým letadlem *Spirit of St. Louis* 21. května 1927 přistane.¹²⁵ Staly se tak součástí historického okamžiku a Charles Lindbergh mezinárodní hvězdou. Lepší reklamu na americký úspěch si snad nebylo možné přát.

Jak vrtkavý může být úspěch, ukázala poprava anarchistů italského původu Nicola Sacca a Bartolomea Vanzettiho 23. srpna 1927 v USA. Tento případ sledoval celý svět již

¹²⁰ FROST, Robert L. *Fordism and the American Dream in France, 1919-1939* [online]. School of Information University of Michigan [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: http://www.cdcc.vt.edu/digitalfordism/fordism_materials/frost.htm

¹²¹ SCHRÖTER, Harm G. Economic Culture and its Transfer: Americanization and European Enterprise, s. 219.

¹²² DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*, s. 632.; RIOUX, Jean-Pierre a Jean-François SIRINELLI. *Histoire culturelle de la France: Le temps des masses XXe siècle*, s. 147.

¹²³ FROST, Robert L. *Fordism and the American Dream in France, 1919-1939* [online].

¹²⁴ COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*, s. 180.

¹²⁵ Tamtéž, s. 180.

od chvíle jejich zadržení v roce 1921, doprovázely ho protesty a nepokoje a na samém závěru aféry existovaly petiční archy za jejich osvobození s téměř půl milionem podpisů, včetně známých osobností.¹²⁶ Ve Francii a konkrétně v Paříži byla od počátku s protesty spjata především levice, zejména pak Komunistická strana Francie a její snaha dosáhnout revoluce. Nicméně pouliční nepokoje, které propukly v Paříži v noc jejich popravy, nakonec nabyly i jiného charakteru a obrátily se proti všemu americkému. Pochod davu cíleně směřoval okolo americké ambasády a do čtvrtí s americkými usedlíky, byly rozbíjeny výlohy a restaurační zařízení opatřená názvy a nabídkou v angličtině, opravy se nevyhnuly ani budovám ryze francouzským jako *Moulin Rouge* vzhledem k představením inspirovaným americkou zábavou.¹²⁷ Pro Evropu bylo důležité, jak se Spojené státy s případem vyrovnají kvůli nedostatku důkazů i původu obžalovaných. Navíc intenzita bouře v Paříži byla spojena s politickou historií regionu, velkým množstvím přistěhovalců (mohli být v budoucnu v podobné situaci jako Sacco a Vanzetti) a stále silnějším působením Američanů ve městě. Pro komunisty se aféra stala obdobím získávání zkušeností, jak pracovat s propagandou a tiskem. Ovšem ani pravice nevyšla naprázdno v útocích na americké turisty, tak tomu bylo například v červnu 1926 na Montmartru po zhoršující se ekonomické situaci.¹²⁸

Záhy se blížilo datum 19. září 1927 a s ním i příjezd Amerických legií (*The American Legionnaires*). Na událost připomínající desáté výročí příjezdu amerických jednotek do Evropy se pečlivě připravovala samotná organizace ve Spojených státech i francouzská vláda, která – s vidinou jednání o válečném dluhu – účastníkům průvodu zajistila řadu výhod a poct.¹²⁹ Proti průvodu se postavili anarchisté a zejména komunisté. Posílení nedávnou popravou anarchistů vyzývali k bojkotům a demonstracím, v odporu je navíc utvrdila podpora průvodu francouzskými veterány a pravicovými skupinami ve snaze udržet pořádek v Paříži při vzpomínce na nedávné nepokoje.¹³⁰ Předmětem debat byl i důvod návštěvy samotných legií. Organizace vzniklá v roce 1919 v Paříži a tvořená převážně válečnými veterány se postupně představovala jako hájící americké hodnoty na mezinárodní scéně a netající se smyslem pro řád, amerikanismus a občanskou aktivitu, což ve Francii vzbuzovalo obavy z podporování antiparlamentaristických a fašistických hnutí objevujících se nejen za jejími

---

¹²⁶ BLOWER, Brooke Lindy. *Becoming Americans in Paris: transatlantic politics and culture between the world wars*. s. 107.

¹²⁷ Tamtéž, s. 125-128.

¹²⁸ Podrobněji o pařížských nepokojích během případu Sacco a Vanzetti BLOWER, Brooke Lindy. *Becoming Americans in Paris: transatlantic politics and culture between the world wars*. s. 93-130.

¹²⁹ BLOWER, Brooke Lindy. *Becoming Americans in Paris: transatlantic politics and culture between the world wars*. s. 174.

¹³⁰ Tamtéž, s. 179, s. 192-193.

hranicemi.¹³¹ Nakonec nikoli fašistickou organizaci, ale pestrou přehlídku americké kultury připomínal průvod, který si i přes několik protestujících a potyček získal obdiv a nadšení přihlížejících.¹³²

---

¹³¹ Tamtéž, s. 174-175, s. 184-191.

¹³² Podrobněji o Amerických legiích v Paříži BLOWER, Brooke Lindy. *Becoming Americans in Paris: transatlantic politics and culture between the world wars*. s. 173-212.

3. Londýn

3.1. Velká Británie po první světové válce

První světová válka změnila Velkou Británii v mnoha ohledech. Důsledky se začaly znatelně projevovat právě v průběhu dvacátých let. Země se musela vyrovnat s obětmi na životech, s hospodářskými a sociálními problémy, stejně tak s potížemi na domácí politické scéně. Současně hledala odpovědi na zahraniční otázky, a to především v rámci Britského impéria.

David Lloyd George vyvedl Británii z války vítězně a svou roli politického lídra potvrdil i v tzv. kuponových volbách v prosinci 1918. Přesto během svého vládního období musel poslední liberální ministerský předseda čelit řadě nesnází. Hned po válce vyvstaly hospodářské problémy spojené především se stále se zvyšující nezaměstnaností a válečným dluhem 900 milionů liber vůči Spojeným státům;¹³³ brzy propukly první stávky a Lloyd George se rozhodl pro tvrdý postup vůči stávkujícím; průmysl chtěl oživit již od jara 1921 obchodními vztahy se sovětským Ruskem.¹³⁴ Nadšení Britů z výsledku mírových jednání v Paříži (mimo jiné pokošení německého loďstva, zajištění britských zájmů mandátními územími Společnosti národů) vyprchalo rychleji než zanícení pro samotnou válku v předchozích letech.¹³⁵ V roce 1919 v Irsku propukla válka za nezávislost v čele s Irskou republikánskou armádou, která vyústila v lednu 1922 ve vznik samostatného Irského svobodného státu. Zahraničněpolitické problémy se koalici Lloyda George staly v říjnu 1922 osudnými, vliv mělo ovšem i vnitřní rozdělení Liberální strany vlekoucí se již od roku 1915, které v důsledku znamenalo posílení *Labour Party*.¹³⁶

V parlamentních volbách zvítězili konzervativci a v čele Británie stanul nejprve Andrew Bonar Law a po něm Stanley Baldwin. Se záměrem nechat potvrdit zavedení celní bariéry dal Baldwin v prosinci 1923 vypsát další všeobecné volby. Konzervativní strana ovšem ztratila potřebnou většinu, zatímco labouristé počet členů v parlamentu zvýšili.¹³⁷ Proto byl v lednu 1924 sestavením vlády pověřen labourista James Ramsay MacDonald. Vznikla tak první labouristická vláda s významnou podporou liberálů, kteří ji ale ještě tentýž rok vypověděli po aféře, jež spojovala Labouristickou stranu s údajným komunistickým

---

¹³³ ROSS, Catherine. *Twenties London: a city in the jazz age*, s. 14.

¹³⁴ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 32.; MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*, s. 468.

¹³⁵ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 23.; MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*, s. 468.

¹³⁶ MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*, s. 466-469.

¹³⁷ Tamtéž, s. 469.

spiknutím snažícím se uskutečnit v Británii státní převrat. Před volbami na sklonku roku 1924 „případ“ vyvrcholil zveřejněním kompromitujícího falza, tzv. Zinověvova dopisu.¹³⁸ Volby nakonec vyhrála Konzervativní strana a ministerským předsedou na dalších pět let se stal znovu Stanley Baldwin.

Poválečná léta přinesla problémy jako rostoucí nezaměstnanost nabývající o demobilizované vojáky a inflaci. Tradiční průmyslová odvětví (hornictví, loďařství, ocelářství) se těžce vyrovnávala se zahraniční konkurencí zvláště poté, co se v roce 1925 libra vrátila ke zlatému standardu.¹³⁹ Když vláda ukončila podporu uhelného průmyslu, vypukla v květnu 1926 generální stávka. Přestože neměla dlouhého trvání, na stavu ekonomiky i rozpoložení společnosti se dočasně projevila.¹⁴⁰

Dvacátá léta proměnila také podobu Britského impéria. Na jedné straně se území britské správy rozšířila o zisky z první světové války a mandátní území Společnosti národů, na straně druhé válka zapříčinila uvolnění vztahů s řadou stávajících území. Především dominia a Indie, stojící během konfliktu při Británii, požadovaly revizi dosavadních vztahů.¹⁴¹ Cesta k rovnoprávnému přístupu, vedoucí přes Balfourovu deklaraci z roku 1926, byla dovršena v roce 1931 vznikem Britského společenství národů, jež byly spojeny osobou britského panovníka – ten si tak podržel významné postavení a současně i oblibu v době, kdy jiné monarchie zanikaly.¹⁴² Svou sílu a sebevědomí impérium prezentovalo na *The British Empire Exhibition* konané v letech 1924-1925 ve Wembley. Využilo se všech dostupných novinek k nalákání návštěvníků do nově vystavěných betonových budov a stadionů, na uvítání se podílela i královská rodina.¹⁴³

3.2. Společnost a životní styl *Roaring Twenties*

Přes všechny nesnáze poválečného období dvacátá léta znamenala pro Británii rozšíření střední třídy a volnější zábavu. Stále více rodin vyhledávalo život v domě či dvojdomku na rozšiřujících se předměstích a mohlo si dovolit utrácet za spotřební zboží a kulturu.¹⁴⁴ Nový styl života změnil řadu společenských návyků včetně pohlížení na emancipaci žen. Nejenže se po ulicích směly procházet tzv. *flappers*, ale během této dekády ženy dosáhly na váženější profese například v advokacii, nově mohly studovat

¹³⁸ Podrobněji o první vládě Labour Party například MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 71-83.

¹³⁹ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 31-32.; MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*, s. 471-472.

¹⁴⁰ MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*, s. 472.

¹⁴¹ ROSS, Catherine. *Twenties London: a city in the jazz age*, s. 67-68.

¹⁴² MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 241.

¹⁴³ Podrobněji o výstavě ve Wembley například MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 113-124. nebo ROSS, Catherine. *Twenties London: a city in the jazz age*, s. 72-78.

¹⁴⁴ MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*, s. 472.

na Oxfordu. Od roku 1918 *Representation of the People Act* povolil ženám nad třicet let volit a hned následující rok zasedla v parlamentu první žena, Nancy Astorová. V roce 1928 se volební věková hranice ještě snížila, a to na dvacet jedna let. Do Británie dorazila „masová demokracie“.¹⁴⁵

Londýn dvacátých let „byl největší město na světě, město nejvíce zasažené amerikanizací v Evropě s nejpočetnější městskou dělnickou třídou v Evropě, přístav sloužící největšímu světovému impériu a s populací zahrnující lidi z většiny národů na světě.“¹⁴⁶ V roce 1925 měl kosmopolitní Velký Londýn okolo 7,7 milionu obyvatel.¹⁴⁷ Přesto kultura Spojených států byla, podobně jako v jiných zemích, vítána i odmítána napříč společenskými vrstvami. Stejně tomu bylo u fenoménu doby – jazzu, který se „zjevil“ v roce 1919 prostřednictvím *Original Dixieland Jazz Band*.¹⁴⁸

Bright Young Things

Roaring Twenties přinesly noční život plný nespoutaných večírků. Pro mladou generaci bohaté vyšší vrstvy společnosti, žijící bohémským životem a nosící třpytivé oblečení, se ujalo označení *Bright Young Things*. Na často tematických akcích se tančilo a alkohol tek l proudem, jindy byl večer zpestřen soutěží odehrávající se po celém Londýně.¹⁴⁹ Mezi členy patřili i někteří spisovatelé jako Harold Acton nebo Evelyn Waugh. Jejich rebelie doprovázené skandály zajímaly bulvární i seriózní noviny. Tak se Británie seznámila s utrácením a užíváním si mladé generace, ale její život tím nebyl hlouběji poznamenán.¹⁵⁰

Sport a závody

Sport měl důležitou roli pro britskou společnost již před první světovou válkou, ale i díky rozhlasovým a novinovým reportážím se stal součástí každodenního života. U některých sportů (případně jednotlivých klubů) zájem a účast stále závisely na společenském postavení. Statistika s počty návštěvníků se rychle měnila, davy diváků proudily na utkání ve fotbalu, kriketu, na atletické závody, ad. Například v roce 1923 na první *Final Cup* v nově dostavěném stadionu ve Wembley dorazilo 160 000 diváků, i když tribuny byly pouze pro 125 000 lidí.¹⁵¹ Nebo když atletický mítink mezi Britským impériem a Spojenými státy americkými v roce 1928 přilákal na Stamford Bridge úctyhodných 41 000

¹⁴⁵ ROSS, Catherine. *Twenties London: a city in the jazz age*, s. 18.; Srv. MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 160-172, kapitola „Emancipation“.

¹⁴⁶ ROSS, Catherine. *Twenties London: a city in the jazz age*, s. 9. Vlastní překlad.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 104.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 28.

¹⁴⁹ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 190.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 202.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 244.

lidí.¹⁵² Zájem se udržel i o tenis a golf. Tradiční dostihy v Ascotu se neobešly bez sázení; i po válce pokračoval *Boat Race* ve veslování mezi univerzitami v Oxfordu a Cambridge.

Po první světové válce v celé Británii znovu zaznamenal zvýšenou pozornost kriket. Nejenže rostl počet diváků, ale také klubů a hráčů.¹⁵³ V národním týmu zněla ve dvacátých letech jména Jack Hobbs, Maurice Tate a Herbert Sutcliffe, přesto Anglie zažila především s Austrálií řadu pokořujících utkání. Až v roce 1926 se Angličanům v testovacím utkání (tzv. *Ashes series*) podařilo Austrálii porazit a vyhrát „popel“ zpět.¹⁵⁴

S nadšením se v Británii nesetkala účast národního týmu na olympijských hrách plánovaných na léto 1920 v belgických Antverpách a pro britské olympijské hnutí nebylo ani v dalších letech jednoduché myšlenku prosazovat. Odpůrci argumentovali nedávnou válkou, nepřipraveností sportovců a zbytečnými finančními výdaji, zatímco obhájci považovali účast za projev úcty pořadající Belgii a ostatním účastníkům, aby olympijská myšlenka dál existovala.¹⁵⁵ Britská vláda se do debat nezapojovala a hnutí nijak finančně nepodporovala, přes Ministerstvo zahraničí pouze přišla oficiální pozvánka a ministerstvo ji bez předchozí rady s obhájci a odpůrci účasti potvrdilo.¹⁵⁶ Od podzimu 1919 se tak začali hledat vhodní reprezentanti a hlavně finance, které se v konečné části ani neshromáždily. V celkovém počtu medailí Británie skončila na třetím místě, větší náklonnost si olympijské hry nezískaly, ale Británie zůstala členem Mezinárodního olympijského výboru i nadále.¹⁵⁷

Prvenství byla důležitá, ale jejich množství čtenářům časem zevšednělo. Novináři se proto začali zajímat o samotné sportovce a především o ty se silnými příběhy.¹⁵⁸ Jednou z nich byla i Mercedes Gleitzová, která si už jako malá předsevzala, že přeplave kanál La Manche. Přestože se jí sen splnil až při osmém pokusu v říjnu 1927, v každém z nich (od roku 1922) bojovala do posledních sil. Její odhodlanost trvající takřka celá dvacátá léta vyjadřovala změnu tradiční role ženy ve společnosti.¹⁵⁹

---

¹⁵² MASON, Tony, ed. *Sport in Britain: a social history*. 1. paperback ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, 363 s. ISBN 9780521180658. s. 48.

¹⁵³ Tamtéž, s. 121.

¹⁵⁴ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 245-248.

¹⁵⁵ LLEWELLYN, Matthew. 'Olympic Games Are an International Farce': The 1920 Antwerp Games and the Question of Great Britain's Participation. *Olympika* [online]. 2008, vol. 17, 101-132 s. [cit. 2015-08-01]. Dostupné z: http://library.la84.org/SportsLibrary/Olympika/Olympika_2008/olympika1701e.pdf. s. 103-104.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 106.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 122-124.

¹⁵⁸ BLYTHE, Ronald. *The Age of Illusion: England in the Twenties and Thirties 1919-1940*. 1st Ed. Harmondsworth: Penguin Books, 1964, 330 s. Penguin Book; 2180. s. 109.

¹⁵⁹ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 62-63.

Právě po první světové válce emancipovanější ženy začaly nově získaný volný čas mimo jiné věnovat sportovním aktivitám, které jim do té doby nebyly přístupné, neboť doba dovolila i novou dámskou sportovní módu. Součástí byl i zvýšený zájem o zdravý životní styl.¹⁶⁰ Přestože množství sportovních klubů pro ženy i počet jejich členek narůstaly, vydobýt si uznání bylo na domácí scéně stejně složité jako na mezinárodním poli. Ve dvacátých letech se tak v Británii zakládaly organizace jako *Women's Amateur Athletic Association* (1922) nebo *Women's Cricket Association* (1926) i pro jiné sporty a svou obdobu dostávaly i na mezinárodní úrovni, kde bojovaly za účast žen na světových mistrovstvích a hlavně olympijských hrách. Konzervativní představitelé sportovních organizací řešili nevhodnost sportovního oblečení a panovaly také mylné obavy, že vrcholový sport žen může ohrožovat porodnost. Například ženská atletika se prosadila na olympijských hrách až v roce 1926. Do té doby organizace pořádaly vlastní šampionáty, včetně tzv. ženské olympiády již v roce 1921 s osmnácti britskými atletkami.¹⁶¹

Významnou součástí zábavy se stalo překonávání rekordů ve světě techniky. Britskými hrdiny dvacátých let se stali Malcolm Campell a Henry Segrave, který v roce 1929 dosáhl s vozem *Golden Arrow* rychlosti 231 mil za hodinu.¹⁶² Novým civilním dopravním prostředkem bylo letadlo, jímž se překonávaly stále větší vzdálenosti. Jména jako John Alcock, Ross Smith, Alan Cobham nebo Bert Hinkler spojovala na světových mapách místa „přímou“ čarou. Rychlostní limity se srovnávaly v soutěžích, například závod o *Schneider Trophy* nebo *King's Cup Race*.¹⁶³ Létání se v Británii dvacátých let stalo oblíbeným, ale velmi drahým, koníčkem a brzy se o něj začaly zajímat i ženy. V roce 1930 doletěla k australským břehům Amy Johnsonová. Šťastný konec cesty „Johnnie“ – osobitě dívky s dobrodružnou povahou – byl o to významnější, jakým způsobem ho dosáhla. Narodila se v roce 1903 ve městě Hull na severovýchodě Británie, pocházela z nižší střední třídy a na svůj sen musela dlouho šetřit. Do letadla usedla na první hodiny v *London Aeroplane Club* teprve v září 1928. Přesto zakrátko vyletěla vstříc Austrálii s cílem překonat Hinklerův rekord. I když dorazila

---

¹⁶⁰ SKILLEN, Fiona. 'Woman and the Sport Fetish': Modernity, Consumerism and Sports Participation in Inter-War Britain. *The International Journal of the History of Sport* [online]. University of Central Lancashire, May. 2012, vol. 29, No. 5, 750-765 s. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/09523367.2012.675206>. s. 752-753.

¹⁶¹ MASON, Tony, ed. *Sport in Britain: a social history*, s. 59, 62.

¹⁶² MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 252.

¹⁶³ Tamtéž, s. 248-249, s. 253.

později, než bylo plánováno, dostalo se jí významných poct a stala se vzorem mnoha žen.¹⁶⁴ Objevovala se na reklamách jako symbol moderní a nezávislé ženy.¹⁶⁵

Nejen z Bloomsbury

Modernismus a avantgarda se dotkly britského umění a literatury, stejně jako tomu bylo na kontinentě. Symbolem dvacátých let se v anglickém prostředí stala londýnská *Bloomsbury Group*. Zahrnovala malíře, sochaře, intelektuály, ekonomy a samozřejmě literáty, mezi nejznámější osobností patřila Virginie Woolfová. Průkopníky ve svém žánru byli též James Joyce a Thomas S. Eliot, Agatha Christie zaujala čtenáře příběhy s brilantním detektivem Herculem Poirotem, jako novinář ve dvacátých letech začínal George Orwell. V této době vyprávěl John Ronald Reuel Tolkien svým dětem fantaskní příběhy, z nichž vzešly kultovní *Hobit* a *Pán prstenů*.

3.3. Amerikanizace Británie dvacátých let

3.3.1. Britský film a Hollywood

Britský filmový průmysl procházel po válce krizí podobně jako v jiných evropských zemích a ani Británii se nevyhnula vlna hollywoodských filmů a nadšení okolo hvězd jako Douglas Fairbanks a hlavně Rudolph Valentino.¹⁶⁶ Když se v Británii v roce 1925 promítalo z celkového množství 95 % amerických filmů, vláda se rozhodla chránit britský filmový průmysl.¹⁶⁷ Ve stejný rok vznikla i *London Film Society*. V roce 1927 byl přijat *Film Act*, který stanovoval kvóty zastoupení britských filmů z celkového promítání v kině.¹⁶⁸

Když Al Jolson v roce 1927 poprvé zazpíval z filmového plátna, začala éra tzv. *talkies*. S rozšířením amerických zvukových filmů se jako první z evropských zemí musela vypořádat právě Británie. Kromě samotných filmů se stala pro řadu lidí nesnesitelnou americká angličtina, jež zanesla do britské angličtiny hovorové výrazy jako „*That's O. K. by me*“ nebo „*I guess*“.¹⁶⁹

---

¹⁶⁴ Podrobněji o Amy Johnsonové například BLYTHE, Ronald. *The Age of Illusion: England in the Twenties and Thirties 1919-1940*, s. 99-121.

¹⁶⁵ SKILLEN, Fiona. 'Woman and the Sport Fetish': Modernity, Consumerism and Sports Participation in Inter-War Britain, s. 761.

¹⁶⁶ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 257.

¹⁶⁷ COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*, s. 176.

¹⁶⁸ GLANCY, Mark. Temporary American Citizens? British Audiences, Hollywood Films and the Threat of Americanization in the 1920s. *Historical Journal of Film, Radio and Television* [online]. Oct. 2006, vol. 26, No. 4, 461-484 s. [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/01439680600916736>. ISSN 01439685. s. 461-462.; ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*, s. 102.

¹⁶⁹ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 262.

Tyto obavy z „amerikanizace“ ale nesdílela celá společnost. Návštěvníci, kteří ve dvacátých letech dorazili shlédnout některý z (většinou amerických) filmů, utratili týdně na dvacet milionů na vstupném a nezapomněli si přitom koupit ještě časopis pro filmové nadšence, kdy na výběr bylo z několika titulů podle zájmu diváka.¹⁷⁰

3.3.2. Divadlo

Po válce se v Londýně těšila největší oblibě tzv. revue – komediální, případně i taneční či pěvecká, představení. Známy organizátory byli André Charlot a Charles B. Cochran, který stál i za sportovními utkáními.¹⁷¹ Jinak divadelní představení zůstala v hledáčku spíše užší společnosti. Například *The Old Vic*, divadlo, stále uvádějící mimo jiné Shakespearovy hry, jež vedla ve dvacátých letech Lilian Baylis, si potrpělo na vysokou úroveň her i obsazení.¹⁷²

V souvislosti s rostoucím vlivem kultury Spojených států na Británii v poválečném období získal pro mnohé na důležitosti úřad lorda Chamberlaina. Jeho úkolem bylo mimo jiné kontrolovat dováženou americkou divadelní produkci. Během cenzury se hlídala vhodnost obsahu, stejně jako volba jazyka tak, aby nebyl narušen anglický společenský a hodnotový řád.¹⁷³ Posudek byl často předem zaujatý vzhledem ke stereotypům, které o Americe a její tvorbě měl sám vykonavatel funkce – byla vnímána jako vulgární a násilná. Na druhé straně se o její modernost a úspěch veřejnost zajímala, proto byl úřad od roku 1924 oficiálně oddělen od politického života. Ovšem jeho konzervativní představitel ve funkci zůstal.¹⁷⁴

3.3.3. Ekonomika

Podobně jako ve Francii i v Británii převládaly obavy z amerikanizace společnosti, způsobu výroby ad., ale nebyla jen odmítána. Ze stále rostoucí americké konkurence si ve dvacátých letech vzaly ponaučení *Marks & Spencer* a *J. Lyons & Co.* Začaly zavádět potravinové řetězce s cenově dostupným zbožím, v prvním případě byl prodej obohacen o levné dámské oblečení, ve druhém případě do Británie zavítala celoročně zmrzlina.¹⁷⁵ Postupně se britští obchodníci seznamovali s novými možnostmi reklamy i s důležitostí obsahu sdělení, ve Spojených státech na téma psychologie trhu vznikaly celé studie.¹⁷⁶

¹⁷⁰ GLANCY, Mark. Temporary American Citizens? British Audiences, Hollywood Films and the Threat of Americanization in the 1920s. s. 462.

¹⁷¹ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 263-264.

¹⁷² Tamtéž, s. 283-284.

¹⁷³ MARSHALL, Paul. The Lord Chamberlain and the Containment of Americanization in the British Theatre of the 1920s. *New Theatre Quarterly* [online]. Nov. 2003, vol. 19, 381-394 s. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: ProQuest Central. ISSN 0266464X. s. 385.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 386.

¹⁷⁵ ROSS, Catherine. *Twenties London: a city in the jazz age*, s. 44-45.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 47.

K propagaci se využívalo novin a od roku 1922 i rádia, kdy začala vysílat *British Broadcasting Company* (BBC).¹⁷⁷

Zajímavým zjevením počátku 20. století v britském automobilovém průmyslu byl William Morris. Zatímco ostatní automobilky se zaměřovaly na výrobu luxusních a drahých modelů, Morris začal s masovou výrobou levných vozů a stal se tak jedním z mála konkurentů Forda v Británii.¹⁷⁸

---

¹⁷⁷ MONTGOMERY, John. *The twenties*, s. 54-55, s. 102.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 176-177.

4. George Gershwin

4.1. Jazzový věk

Pro dvacátá léta se vžila různá označení včetně tzv. jazzového věku. Jazz se ve dvacátých letech neobjevil náhodou, již dávno se formoval syntézou černošských, francouzských, ale také anglosaských a španělských prvků hlavně v New Orleansu a postupně se rozšířil i do severních metropolí – Chicaga či New Yorku.¹⁷⁹ Již ve svých počátcích čerpal z různých forem od spirituálů, přes pracovní písně a blues, a tak se charakteristickou součástí stala improvizace, specifická rytmika i melodika.¹⁸⁰ Mezi bělošskou populací USA afroamerický folklor nezůstal bez povšimnutí, seznamovala se s ním na minstrelských představení postavených zpočátku na jeho karikování a od osmdesátých let 19. století se populárním stával ragtime – proud ovlivněný evropskou tradicí a postrádající improvizaci.¹⁸¹ Kapely s černošskými hudebníky šířily různé jazzové styly v podnicích a na tanečních zábavách a počátkem 20. století a v období první světové války získávaly na popularitě tak, že se jimi inspirovali i bělošští hudebníci. Prostřednictvím dixielandů i velkých orchestrů využívajících jazzových prvků představovali jazz široké veřejnosti.¹⁸²

Okolnosti přídomeku „jazzový věk“ již byly v práci zmíněny v různých kontextech – povaha jazzu totiž doprovázela poválečné dynamické prožívání života, větší množství lidí si mohlo dovolit utrácet za kulturu a trávit jí volný čas, pokrok v gramofonovém průmyslu a rádiové vysílání zase umožnily zaujmout více posluchačů i rozvinout hudební průmysl.

Jazz neměl vliv jen na populární, ale také na klasickou (tzv. vážnou) hudbu. Poválečná generace amerických skladatelů hledala vyjádření, které by odráželo soudobý americký národ a které by striktně nepodléhalo evropské hudební tradici.¹⁸³ Jazzové prvky (či prvky dřívějšího ragtimu) obdivovali od počátku století už evropští skladatelé a řada z nich (mimo jiné Claude Debussy, Maurice Ravel, Igor Stravinskij nebo členové Pařížské šestky včetně Dariuse Milhauda) použila jazzové motivy v některých ze svých skladeb.¹⁸⁴ Američtí skladatelé, z nichž velké množství studovalo v Paříži, tak nebyli první, kteří do skladeb

---

¹⁷⁹ POLEDNÁK, Ivan. *Úvod do problematiky hudby jazzového okruhu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 231 s. ISBN 80-244-0180-0. s. 43-44.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 40.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 37-38.

¹⁸² Tamtéž, s. 44-45.

¹⁸³ STARR, Larry. Tonal traditions in art music from 1920 to 1960. In: NICHOLLS, David, ed. *The Cambridge history of American music*. 1. pbk. ed. Cambridge [u. a.]: Cambridge University Press, 2004, s. 471-495. ISBN 0521545544. s. 471.; TARUSKIN, Richard. *Music in the early twentieth century*. Oxford: Oxford University Press, 2010, xx, 859 s. Oxford history of western music, 4. ISBN 9780195384840. s. 599.

¹⁸⁴ POLEDNÁK, Ivan. *Úvod do problematiky hudby jazzového okruhu*, s. 38.; TARUSKIN, Richard. *Music in the early twentieth century*, s. 599-609.

zakomponovali původně afroamerický folklor, přestože hledat inspiraci v domácím folkloru jim radil již Antonín Dvořák.¹⁸⁵ Nicméně ono hledání tradice bylo různorodostí amerického národa a i rasistickým přístupem k černošskému obyvatelstvu složité.

4.2. George Gershwin

Jedinečnou osobností meziválečných let byl George Gershwin (1898-1937),¹⁸⁶ jenž se zapsal do historie americké populární i klasické hudby, a to i v kontextu jazzu. Během svého života slavil úspěchy v obou sférách a současně vzbuzoval diskuze, které neustaly ani po jeho smrti.

Gershwin se do širšího povědomí posluchačů klasické hudby dostal v roce 1924 představením „Rapsodie v modré“ zkomponované na podnět Paula Whitemana. Dále následovaly „Koncert F dur“ (1925), „Američan v Paříži“ (1928), „Druhá rapsodie“ (1931), „Kubánská předehra“ (1932) a tzv. folková opera „Porgy a Bess“ (1935). V souvislosti s Gershwinovým komponováním klasické hudby bývá často dáván do souvislosti se svým současníkem americkým skladatelem Aaronem Coplandem. Oba pracovali ve skladbách s jazzovými prvky, ani jeden tak nečinil jako první, ovšem Gershwin dokázal, s někdy též nazývaným „symfonickým jazzem“, uspět.¹⁸⁷ Jejich životy začaly podobně – pocházeli z židovských rodin, které emigrovaly z Ruska a v nichž se nikdo nevěnoval hudbě. Ovšem zatímco Copland se vydal na studium k Nadie Boulangerové do Paříže, George Gershwin odešel v patnácti letech ze školy vydělávat jako pianista do hudebního nakladatelství Jerome H. Remick & Company v *Tin Pan Alley*.¹⁸⁸ Řada autorů¹⁸⁹ vidí v této epizodě stěžejní vliv na Gershwinův úspěch, jelikož se přehráváním různorodých *sheet music* seznámil s populární hudbou a vkusem širší veřejnosti a také mohl zdokonalovat klavírní techniku a talent improvizace.¹⁹⁰ Na jedné straně tak někteří soudobí komentátoři klasické hudby nebrali Gershwinův průnik do koncertních sálů příliš vážně,¹⁹¹ na druhou stranu u jiných svým začátkům vděčil za uznání. Gershwin získal status jazzového skladatele postupujícího k větším hudebním formám, naproti tomu Copland se za „snížení“ k jazzovým prvkům setkal

¹⁸⁵ TARUSKIN, Richard. *Music in the early twentieth century*, s. 610-611.

¹⁸⁶ Podrobněji životopis George Gershwina například: SCHEBERA, Jürgen. *George Gershwin: životopis ve fotografiích, textech a dokumentech*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2000, 199 s. ISBN 8086022757.

¹⁸⁷ TARUSKIN, Richard. *Music in the early twentieth century*, s. 628-629.

¹⁸⁸ STARR, Larry. Tonal traditions in art music from 1920 to 1960, s. 472-473.; TARUSKIN, Richard. *Music in the early twentieth century*, s. 623.

¹⁸⁹ STARR, Larry. Tonal traditions in art music from 1920 to 1960, s. 473.; TARUSKIN, Richard. *Music in the early twentieth century*, s. 624.; WILDER, Alec a James T. MAHER, ed. *American popular song: the great innovators, 1900-1950*. New York: Oxford University Press, 1972, 536 s. ISBN 0195014456. s. 122.

¹⁹⁰ Srov. SCHEBERA, Jürgen. *George Gershwin: životopis ve fotografiích, textech a dokumentech*, s. 21-22.

¹⁹¹ STARR, Larry. Tonal traditions in art music from 1920 to 1960, s. 474.

s odmítnutím těchto skladeb včetně rasistických a antisemitských nářeků a časem tak od nich upustil.¹⁹²

Během působení v nakladatelství byl Gershwinovi v roce 1916 vytisknut první song *When You Want 'Em, You Can't Get 'Em* a o tři roky později se prosadil první hit *Swanee*. Další, z nichž nezapomenutelnými se staly například *The Man I Love* nebo *I Got Rhythm*, na sebe nenechaly dlouho čekat. Živost a současně jednoduchost písni odrážela prostředí, které na Gershwina působilo v New Yorku od dětství, a těšily se tak široké přízni¹⁹³ a jejich pozitivní melodie i texty zajistily úspěch i během hospodářské krize.¹⁹⁴ Na úspěchu měl velký podíl také Georgeův bratr Ira osobitý využíváním hovorového jazyka jako například v *'S Wonderful*.¹⁹⁵ Bratři vytvořili sehrané duo, které významným způsobem ovlivnilo divadelní, respektive muzikálovou, tvorbu. Autorsky stáli mimo jiné za *Lady, Be Good!* (1924), *Oh, Kay!* (1926), *Funny Face* (1927) nebo *Girl Crazy* (1930).¹⁹⁶ Třicátá léta odstartovala jejich tvorbu pro hollywoodské filmy.

4.3. Gershwin v Evropě

„Nejslavnější americký skladatel jazzové hudby, pan George Gershwin, je v současné době v Paříži...“, hlásal článek z 24. května 1928 v *Le Gaulois*.¹⁹⁷ Gershwin byl v té době dobře známý, od roku 1924, kdy byla poprvé představena, v článcích nechybělo označení „autor slavné *Rapsodie v modré*.“¹⁹⁸

Než Gershwin společně s bratrem a dalšími dorazili koncem března 1928 do Paříže, pobývali krátce v Londýně, kde navštívili britskou inscenaci muzikálu *Oh, Kay!* Cestou do Evropy, respektive Paříže, se Gershwin snažil pokročit v práci na „Američanovi v Paříži“ a současně studovat skladbu u Nadie Boulangerové. Přestože měl doporučení od Maurice Ravela (sám Gershwina odmítl), Boulangerová prohlásila, že jej nemá čemu učit.¹⁹⁹ Během pobytu navštívil i další kulturní centra – Berlín a Vídeň – a setkal se s řadou významných

¹⁹² TARUSKIN, Richard. *Music in the early twentieth century*, s. 620-621, s. 636.

¹⁹³ PASI, Mario a Gerard RUSCONI. *George Gershwin*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1964, 126s. Hudební profily, sv. 13. s. 14-16, s. 36-38.

¹⁹⁴ WILDER, Alec a James T. MAHER, ed. *American popular song: the great innovators, 1900-1950*, s. 122.

¹⁹⁵ SCHLEIFER, Ronald. *Modernism and popular music*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, xx, 233 s. ISBN 9781107005051. s. 87-89.; WILDER, Alec a James T. MAHER, ed. *American popular song: the great innovators, 1900-1950*, s. 139.

¹⁹⁶ Rozbor tvorby populární hudby a využití výrazových prostředků SCHLEIFER, Ronald. *Modernism and popular music*, s. 81-109. Nebo s osobními názory autorů též WILDER, Alec a James T. MAHER, ed. *American popular song: the great innovators, 1900-1950*, s. 121-162.

¹⁹⁷ *Le Gaulois*, 1928. Paris: [s. n.], roč. 63, č. 18493. Dostupné z: <http://gallica.bnf.fr/>, s. 5. Vlastní překlad.

¹⁹⁸ *Le Figaro*, 1928. Paris: Figaro, roč. 103, č. 103. Dostupné z: <http://gallica.bnf.fr/>, s. 5. Vlastní překlad. Dále také například *Le Gaulois*, 1928. Paris: [s. n.], roč. 63, č. 18493. Dostupné z: <http://gallica.bnf.fr/>, s. 5.

¹⁹⁹ RIMLER, Walter. *Music in American Life: George Gershwin: An Intimate Portrait* [online]. Urbana: University of Illinois Press, c2009, 204 s. ISBN 9780252093692 [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: ProQuest ebrary. s. 29.; SCHEBERA, Jürgen. *George Gershwin: životopis ve fotografiích, textech a dokumentech*, s. 83.

osobností například s Kurtem Weilem, Emmerichem Kálmánem či Albanem Bergem. Po návratu do Paříže pokračoval v prohlídce města a 29. května se dočkal i evropské premiéry „Koncertu F dur“. Nicméně tím se přiblížil jeho červnový návrat do Spojených států s klaksony pařížských taxíků a téměř hotovou skladbou o Paříži v kufru, kterou čekala premiéra již v prosinci v newyorské Carnegie Hall.²⁰⁰

V roce 1928 to nebyla Gershwinova první cesta do Evropy – již několikrát zavítal za prací do Londýna a spojil s ní i návštěvu Paříže. Do Londýna poprvé dorazil v únoru 1923, aby pracoval s Cliffordem Greyem na představení *The Rainbow*. V dopise z 18. února psal svému bratru o pověstném britském počasí: „*Jsem v Londýně téměř 24 hodin, nebo spíše jen 24 hodin, a déšť padá způsobem, o němž jsme celé roky slýchávali. Neprší silně – ale dost silně na to, aby jeden nevycházel ven.*“²⁰¹ Popisoval mu s počínající slávou, jak v něm muž kontrolující pasy poznal známého skladatele a jak na něj čekala reportérka s několika dotazy. Srovnával americké a anglické divadlo, hodnotu britské měny i jízdu na levé straně vozovky.²⁰² Pochvaloval si, na rozdíl od takového New Yorku, že „*Angličané jsou nejzdvořilejší lidé, které jsem dosud potkal. Dokonce i taxikáři jsou zdvořilí.*“²⁰³

Druhá cesta v červenci 1924 dala vzniknout dalšímu úspěšnému představení určenému pro londýnskou scénu – *Primrose* a přinesla také budoucí spolupráci s Fredem a Adele Astairovy. Ti se stali hlavními hvězdami muzikálu *Lady, Be Good!* nejen v USA, ale také ve Velké Británii, díky čemuž Gershwin na jaře 1926 znovu zavítal do Londýna a krátce do Paříže.²⁰⁴

4.4. Jazzový skladatel?

Osobnost různorodě činná, jakou byl i George Gershwin, vyvolávala a bude vyvolávat vždy debaty. Gershwin žil převážně v New Yorku odrážejícím rytmus doby, tvořil populární písně, představení i muzikály, jež sloužily hlavně k zábavě, komponoval i díla pro koncertní sály. Využíval tzv. lidové hudby, stejně jako moderní technologie a způsobu komunikace – v rozhlasu měl vlastní program *Music by Gershwin*. Kritiky i obdivovatele lze najít u každé části jeho tvorby.

---

²⁰⁰ RIMLER, Walter. *Music in American Life: George Gershwin: An Intimate Portrait* [online], s. 31-33.; SCHEBERA, Jürgen. *George Gershwin: životopis ve fotografiích, textech a dokumentech*, s. 85-94.

²⁰¹ WYATT, Robert a John Andrew JOHNSON. *The George Gershwin reader* [online]. New York: Oxford University Press, 2004, xiv, 354 s. ISBN 9780198029854 [2015-06-28]. Dostupné z: ProQuest ebrary. s. 43.

²⁰² Tamtéž, s. 43-44.

²⁰³ Tamtéž, s. 44.

²⁰⁴ SCHEBERA, Jürgen. *George Gershwin: životopis ve fotografiích, textech a dokumentech*, s. 52, s. 73.

Na jedné straně tak Mario Pasi²⁰⁵ vyzdvihuje Gershwinovu klasickou tvorbu jako jednu „z prvních platných příspěvků k vybudování nové americké hudby“ a umožňující „americké hudbě cestu do světa.“²⁰⁶ Na druhé straně Alex Wilder (1972) přes důkladný rozbor populárních písní nepovažuje za ryze americký výraz, přestože zdůrazňuje souběžné skládání populární i klasické hudby, aniž by se navzájem vážně ovlivňovaly.²⁰⁷

Spojitost skladatele s jazzem se rovněž stala složitou. Ve dvacátých letech nebylo překvapením využití jazzových prvků (ovšem teprve způsob použití znamenal úspěch), navíc termínem „jazz“ se chápalo velké množství významů.²⁰⁸ V případě Gershwinovy tvorby bylo vyřazení z jazzové hudby, jak ji chápeme dnes, obtížné také vzhledem k oblíbenosti jeho písní u jazzových muzikantů pozdějších let.²⁰⁹

---

²⁰⁵ PASI, Mario a Gerard RUSCONI. *George Gershwin*. 1964.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 118.

²⁰⁷ WILDER, Alec a James T. MAHER, ed. *American popular song: the great innovators, 1900-1950*, s. 121, 161.

²⁰⁸ BARBERA, C. André. George Gershwin and Jazz. In: SCHNEIDER, Wayne, ed. *The Gershwin Style – New Looks at the Music of George Gershwin* [online]. New York: Oxford University Press, 1999, s. 175-206. ISBN 9780195358155 [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: ProQuest ebrary. s. 177.

²⁰⁹ Podrobněji BARBERA, C. André. George Gershwin and Jazz. s. 175-206.

Závěr

Dvacátá léta 20. století vešla do dějin ověněna mnoha přívsky – jako „zlatá léta“, „bláznivá léta“, „bouřlivá léta“ nebo také jako „jazzový věk“. Každé z pojmenování se uchytilo v jiném prostředí a každé vystihuje svou dobu jen částečně. Ve skutečnosti toto desetiletí bylo stejně tak zlaté, jako bláznivé, bouřlivé a plné jazzu, ať už termín „jazz“ definujeme jakkoli. V odlišných zemích nabývalo různých podob, ale společnými jmenovateli, například ve Francii a Velké Británii, se staly *následky první světové války* a *vliv Spojených států amerických*.

Koncem 19. století kanadský premiér Wilfried Laurier měl prohlásit, že zatímco Spojeným státům americkým díky ekonomickým i politickým úspěchům patřilo 19. století, 20. století bude patřit Kanadě. Mýlil se. Dvacáté století patřilo Spojeným státům a jejich vstup na mezinárodní scénu zdůraznilo zapojení do první světové války. Od devadesátých let 19. století USA zaznamenaly ekonomický rozvoj, kterého začaly využívat i administrativy v zahraničněpolitických otázkách a díky kterému se zvyšovalo americké sebevědomí. Vstupem do první světové války pak byly sledovány jak hospodářské zájmy, tak i možnost vyvážit americké hodnoty na základě amerického idealismu a představy unikátního vývoje. Přestože nakonec Američané mírové smlouvy neratifikovali a nevstoupili do Společnosti národů, ekonomické a kulturní vazby, vzniklé během válečného úsilí v Evropě, přetrvaly. A nakonec byli nuceni zasáhnout v podobě Dawesova a Youngova plánu na ekonomickou obnovu Německa. Dvacátá léta pro americkou společnost samotnou znamenala dostatek volného času a dostupnost zábavy, tance, jazzu, začátek éry spotřebního zboží, které si většina mohla dovolit, současně s projevy rasismu a náboženské horlivosti. Zformovala se americká kulturní identita. Rok 1917 znamenal přímé setkání válkou unavené Evropy s moderností a živelností Spojených států amerických, možnost naučit se americkým způsobům výroby a pobavit se dosud neznámými filmy, hudbou a tancem. Čím více se Evropa dostávala do kontaktu s americkými myšlenkami, produkty, zábavou, tím častěji se začalo používat pojmu „amerikanizace“. A stejně jako byly Spojené státy americké obdivovány, tak obdobně rychle byly nenáviděny.

Francie nesla hlavní tíhu evropských bojů a první světová válka znamenala francouzskou ekonomiku, politiku i společnost. Politická situace by se dala shrnout slovy: nestabilita vlád, štěpení politických stran, problémy s reparacemi, strach z Německa a pacifismus. Francouzská společnost se v důsledku války nenávratně změnila.

Přes poválečné hospodářské potíže si postupně mohla užívat života, měla čas na sportovní události, seznamovala se se stále dostupnější americkou zábavou. Ženy byly emancipovanější. Francouzské firmy se učily racionalizovat výrobu.

Paříž zůstala i po válce jednou ze světových metropolí a stala se cílem amerických umělců, turistů, obchodníků. Právě v hlavním městě byly vidět střídající se nálady Francouzů vůči Spojeným státům. Oblíbená jazzová vystoupení, nadšení z příjezdu hollywoodských hvězd, Lindberghův přelet vystřídaly protesty a demonstrace reagující na podnět vnitřní či vnější události – při měnových potížích v roce 1926, po popravě Sacca a Vanzettiho v srpnu 1927 nebo během pobytu Amerických legií v Paříži v září 1927.

Velká Británie se po válce potýkala s hospodářskými a sociálními problémy, přesto nemusela řešit větší nepokoje s výjimkou generální stávky v roce 1926. Do britských dějin se dále dvacátá léta zapsala první labouristickou vládou a změnami postavení zemí v rámci Britského impéria. Britské firmy čelily americké konkurenci zaváděním nových postupů. Společnost se, podobně jako francouzská, seznamovala s americkým způsobem života, který byl přijímán i odmítán. Británie měla pro dvojí přístup ke Spojeným státům o důvody navíc: jako bývalá kolonie si podržela sympatie a ze stejného důvodu narůstaly obavy ze snadnější amerikanizace.

Londýn i nadále zůstal kosmopolitním centrem, neustále se rozrůstal do předměstí, která s centrem spojovalo metro. Čtvrť Bloomsbury propůjčila své jméno známé skupině uměleckých osobností. Novinové titulky informovaly o skandálech londýnské „zlaté mládeže“ a v roce 1924-1925 hostil největší britskou imperiální výstavu.

Jestli se Británie a Francie vnímaly ve dvacátých letech jako amerikanizované, záleželo do jisté míry na subjektivním pohledu, kdy byl vliv Spojených států považován za obohacení a kdy se stával „hrozbou“. Pozitivní a negativní projevy však často souvisely také s jinými vnitropolitickými nebo zahraničními událostmi. V každém případě po první světové válce Evropa poznala, že Spojené státy musí brát minimálně jako rovnocenného partnera, a nikoli bývalou kolonii.²¹⁰

„Jazzový věk“, právě v mnohoznačnosti významu slova jazz ve dvacátých letech, a dynamičnost doby ztělesňoval americký skladatel George Gershwin. Ve své tvorbě

---

²¹⁰ Blíže o povaze anti-amerikanismu na příkladu Francie například první kapitola „Anti-Americanism and National Identity“ In: KUISEL, Richard F. *Seducing the French: The Dilemma of Americanization*. Berkeley: University of California Press, c1993, 296 s. Dostupné z: <http://ark.cdlib.org/ark:/13030/ft4w10060w/>

obsáhnul klasickou hudbu, stejně jako hudbu populární – komerční, a v obou případech dokázal uspět nejen v Americe, ale také v Evropě, jež si v jiných případech právě na komerční zaměření Spojených států stěžovala.

Dvacátá léta pomyslně ukončila v srpnu 1929 smrt Emila Berlinera, vynálezce gramofonové desky – jednoho ze symbolů „jazzového věku“. V říjnu téhož roku ovšem přišel konec skutečný, když na Wall Street propukla světová hospodářská krize. Smetla naději, že se (nejen) Evropa pomalu zotaví z poválečných problémů táhnoucích se po celé desetiletí. Namísto toho se přidaly nové mezinárodně-politické potíže a svět pomalu směřoval ke druhé světové válce.

Seznam použité literatury

Prameny

Cinémagazine: Hebdomadaire illustré, 1927. Paris: [s. n.], roč. 7, č. 52. Dostupné z: <http://www.cineressources.net/consultationPdf/web/o000/982.pdf>

Le Figaro, 1928. Paris: Figaro, roč. 103, č. 103. Dostupné z: <http://gallica.bnf.fr/>

Le Gaulois, 1928. Paris: [s. n.], roč. 63, č. 18493. Dostupné z: <http://gallica.bnf.fr/>

WYATT, Robert a John Andrew JOHNSON. *The George Gershwin reader* [online]. New York: Oxford University Press, 2004, xiv, 354 s. ISBN 9780198029854 [2015-06-28]. Dostupné z: ProQuest ebrary.

Literatura

BLOWER, Brooke Lindy. *Becoming Americans in Paris: transatlantik politics and culture between the world wars*. 1st pub. New York: Oxford University Press, 2011, x, 354 s. ISBN 9780199927586.

BLYTHE, Ronald. *The Age of Illusion: England in the Twenties and Thirties 1919-1940*. 1st Ed. Harmondsworth: Penguin Books, 1964, 330 s. Penguin Book; 2180.

CAMPBELL, Neil, DAVIES, Jude a George MCKAY, eds. *Issues in Americanisation and culture*. Edinburgh: Edinburgh University Press, c2004, x, 316 s. ISBN 0-7486-1943-7.

COSTIGLIOLA, Frank. *Awkward dominion: American political, economic, and cultural relations with Europe, 1919-1933*. Ithaca: Cornell University Press, 1984, 381 p. ISBN 0801416795.

DE GRAZIA, Victoria. *Irresistible empire: America's advance through twentieth-century Europe*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press, c2005, 586 s. ISBN 0674016726.

DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Vyd. 1. Překlad Vladimír Cinke. Praha: Karolinum, 2003, 953 s. ISBN 8071845140.

FERRO, Marc. *Dějiny Francie*. Vyd. 1. Překlad Jitka Matějů, Doubravka Olšáková. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 692 s. Dějiny států. ISBN 8071068888.

GOETSCHÉL Pascale a Emmanuelle LOYER. *Histoire culturelle de la France de la Belle Époque à nos jours*. 2. ed. Paris: Colin, 2002. ISBN 2200262922.

HIGONNET, Patrice. *Paris, capitale du monde: Des Lumières au surréalisme*. Paris: Tallandier, c2005, 447 s. ISBN 2-84734-241-9.

HEIDEKING, Jürgen a Christof MAUCH. *Dějiny USA*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 464 s. ISBN 978-80-247-2894-0.

JACKSON, Jeffrey H. *Making jazz French: music and modern life in interwar Paris*. Durham: Duke University Press, 2003, xi, 266 s. ISBN 0822331241.

KASPI, André a Antoine MARÈS. *Le Paris des étrangers: depuis un siècle*. Paris: Impr. nationale, 1989, 406 s. ISBN 2110810440.

KUISEL, Richard F. *Seducing the French: The Dilemma of Americanization*. Berkeley: University of California Press, c1993, 296 s. Dostupné z: <http://ark.cdlib.org/ark:/13030/ft4w10060w/>

MASON, Tony, ed. *Sport in Britain: a social history*. 1. paperback ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, 363 s. ISBN 9780521180658.

MONTGOMERY, John. *The twenties*. Revised ed. London: Allen & Unwin, 1970, 335 s. ISBN 0049000209.

MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, 639 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-347-9.

PASI, Mario a Gerard RUSCONI. *George Gershwin*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1964, 126s. Hudební profily, sv. 13.

POLEDŇÁK, Ivan. *Úvod do problematiky hudby jazzového okruhu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 231 s. ISBN 80-244-0180-0.

RIMLER, Walter. *Music in American Life: George Gershwin: An Intimate Portrait* [online]. Urbana: University of Illinois Press, c2009, 204 s. ISBN 9780252093692 [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: ProQuest ebrary.

RIOUX, Jean-Pierre a Jean-François SIRINELLI. *Histoire culturelle de la France: Le temps des masses XXe siècle*. Paris: Éditions du Seuil, 1998, 404 s. ISBN 2020197944.

ROSENBERG, Emily S. *Spreading the American dream: American economic and cultural expansion, 1890-1945*. New York: Hill and Wang, 1982, xi, 258 s. ISBN 0809001462.

ROSS, Catherine. *Twenties London: a city in the jazz age*. London: Museum of London, 2003, 160 s. ISBN 0-85667-568-7.

SIRINELLI, Jean-François, ed. *La France de 1914 à nos jours*. 1. éd., 2. tirage. Paris: PUF, 2004, 544 s. ISBN 2130538436.

SCHEBERA, Jürgen. *George Gershwin: životopis ve fotografiích, textech a dokumentech*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2000, 199 s. ISBN 8086022757.

SCHLEIFER, Ronald. *Modernism and popular music*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, xx, 233 s. ISBN 9781107005051.

TARUSKIN, Richard. *Music in the early twentieth century*. Oxford: Oxford University Press, 2010, xx, 859 s. Oxford history of western music, 4. ISBN 9780195384840.

WILDER, Alec a James T. MAHER, ed. *American popular song: the great innovators, 1900-1950*. New York: Oxford University Press, 1972, 536 s. ISBN 0195014456.

Dílčí studie a články

BARBERA, C. André. George Gershwin and Jazz. In: SCHNEIDER, Wayne, ed. *The Gershwin Style – New Looks at the Music of George Gershwin* [online]. New York: Oxford University Press, 1999, s. 175-206. ISBN 9780195358155 [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: ProQuest ebrary.

FROST, Robert L. *Fordism and the American Dream in France, 1919-1939* [online]. School of Information University of Michigan [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: http://www.cddc.vt.edu/digitalfordism/fordism_materials/frost.htm

GLANCY, Mark. Temporary American Citizens? British Audiences, Hollywood Films and the Threat of Americanization in the 1920s. *Historical Journal of Film, Radio and*

Television [online]. Oct. 2006, vol. 26, No. 4, 461-484 s. [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/01439680600916736>. ISSN 01439685.

GRÄSER, Marcus: Model America. *European History Online (EGO)* [online]. Institute of European History (IEG), Mainz 2011-02-08 [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: <http://www.ieg-ego.eu/graeserm-2010-en>

HILGER, Susanne. The Americanisation of the European Economy after 1880. *European History Online (EGO)* [online]. Leibniz Institute of European History (IEG), Mainz 2012-05-14 [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: <http://www.ieg-ego.eu/hilgers-2012-en>

LLEWELLYN, Matthew. 'Olympic Games Are an International Farce': The 1920 Antwerp Games and the Question of Great Britain's Participacion. *Olympika* [online]. 2008, vol. 17, 101-132 s. [cit. 2015-08-01]. Dostupné z: http://library.la84.org/SportsLibrary/Olympika/Olympika_2008/olympika1701e.pdf

MARSHALL, Paul. The Lord Chamberlain and the Containment of Americanization in the British Theatre of the 1920s. *New Theatre Quarterly* [online]. Nov. 2003, vol. 19, 381-394 s. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: ProQuest Central. ISSN 0266464X.

SCHRÖTER, Harm G. Economic Culture and its Transfer: Americanization and European Enterprise. *Revue économique* [online]. Jan. 2007, vol. 58, 215-229 s. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: <http://www.cairn.info/revue-economique-2007-1-page-215.htm>. ISSN 0035-2764.

SKILLEN, Fiona. 'Woman and the Sport Fetish': Modernity, Consumerism and Sports Participation in Inter-War Britain. *The International Journal of the History of Sport* [online]. University of Central Lancashire, May. 2012, vol. 29, No. 5, 750-765 s. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/09523367.2012.675206>.

STARR, Larry. Tonal traditions in art music from 1920 to 1960. In: NICHOLLS, David, ed. *The Cambridge history of American music*. 1. pbk. ed. Cambridge [u. a.]: Cambridge University Press, 2004, s. 471-495. ISBN 0521545544.

Kvalifikační práce

THOMMESEN, Kjartan. *From Excitement to Burnout in 80 Years: The Americanization of Europe (1919-1999)*. Oslo: The University of Oslo. The Department of British and American Studies. North American Studies (ILOS), 2008. 89 s. Supervisor of Master thesis Mark Luccarelli. Dostupné z: <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26255/1/FromxExcitementtxtoxBurnoutxinx80xYears.pdf>